

Rettenns begrunnelser for varetektsfengsling i fullstendig isolasjon

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 511
Leveringsfrist: 26.4. 2011

Til sammen 16 150 ord

25.04.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>4</u>
1.1	Oppgavens tema og problemstillinger	4
1.2	Kort om vilkårene for varetektsfengsling	6
1.2.1	Varetektsfengsling i fullstendig isolasjon	7
1.3	Metode og videre fremstilling	9
1.4	Avgrensninger	11
<u>2</u>	<u>MATERIELLE KRAV TIL VARETEKTSFENGSLING I ISOLASJON</u>	<u>12</u>
2.1	Bevisforspillelse	12
2.2	Nærliggende fare	13
<u>3</u>	<u>KRAVET TIL BEGRUNNELSE</u>	<u>16</u>
3.1	Behovet for begrunnelse	16
3.1.1	Trygg prosessordning	16
3.1.2	Effektivitetshensyn	17
3.1.3	Straffeprosessuelle begrunnelseskrav	17
3.1.4	Spesielle begrunnelseskrav ved varetektsfengsling	19
3.2	Begrunnelseskravet for fullstendig isolasjon - strpl. § 186a, jf. § 186(3)	21
3.2.1	Innledning	21
3.2.1.1	Vurderingstema	22
3.2.1.2	Begrunnelse for mulighetene til bevisforspillelse	22
3.2.1.3	Sannsynlighets- og risikovurderingen	23
3.2.2	Et dynamisk begrunnelseskrav?	25
3.2.2.1	Lavere krav til begrunnelse ved førstegangsfengslinger?	25
3.2.2.2	Konsekvensene av et slikt konkretiseringskrav	28

3.2.3	Andre krav til begrunnelse ved fengslingsforlengelser?	29
3.2.4	Begrunnelse av isolasjonens lengde	30
3.2.5	Samme begrunnelseskrav der retten <i>ikke</i> tar isolasjonsbegjæringen til følge?	32
3.2.6	Forholdet til EMK- et eget begrunnelseskrav?	33
3.2.7	Forholdet til andre artikler i EMK	35
4	<u>OPPFYLLES RETTENS BEGRUNNELSESKRAV I PRAKSIS?</u>	37
4.1	Generelle observasjoner	37
4.2	Oversikt over begrunnelsene	38
4.3	Oslo tingrett	40
4.3.1	Etterforskningshensyn som begrunnelse	40
4.3.2	Abstrakte og generelle begrunnelser	41
4.3.3	Skreddersydde opplegg	44
4.3.4	Begrunnelse for isolasjon utover to uker	45
4.3.5	Rene isolasjonsskjennelser	46
4.3.6	Begrunnelse for å <i>ikke</i> ilegge isolasjon	47
4.4	Halden tingrett	48
4.5	Drammen tingrett	49
4.6	Lagmannsrettsavgjørelser	50
5	<u>RETTSTILSTANDEN DE LEGE FERENDA</u>	53
5.1	Er straffeprosesslovens regler om begrunnelse for fullstendig isolasjon tilfredsstillende?	53
5.2	Lite tilfredsstillende praksis?	55
5.3	Hva bør endres – lov eller praksis?	56
5.3.1	Ny lovendring?	56
5.3.1.1	Danske erfaringer	56
5.3.2	Endring av praksis	58
5.3.2.1	Behov for isolasjon?	58

<u>6</u>	<u>KILDER</u>	<u>61</u>
6.1	Lover og konvensjoner	61
6.2	Forarbeider	61
6.3	Rettspraksis	62
6.3.1	Oslo tingrett	62
6.3.2	Halden tingrett	63
6.3.3	Drammen tingrett	63
6.3.4	Borgarting lagmannsrett	63
6.3.5	Høyesterettsavgjørelser	63
6.3.6	Dommer fra den Europeiske menneskerettighetsdomstol	65
6.4	Riksadvokatens rundskriv	65
6.5	Rapporter og undersøkelser	65
6.6	Danske kjennelser	66
6.7	Danske forarbeider	66
6.8	Juridisk litteratur	66
6.9	Nettdokument	67
6.10	Samtaler/møter	68
<u>7</u>	<u>VEDLEGG 1</u>	<u>1</u>
<u>8</u>	<u>VEDLEGG 2</u>	<u>3</u>

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og problemstillinger

Temaet for denne avhandlingen er rettens begrunnelser for ileggelse av varetektsfengsling i fullstendig isolasjon, jf. straffeprosessloven (strpl.) § 186a, jf. §186(3).¹

De sentrale problemstillingene er hva som ligger i kravene til konkretisering av bevisforspillelsesfaren, hva begrunnelseskravet ved varetektsfengsling i isolasjon innebærer, og hvordan retten i praksis forholder seg til disse kravene.

Varetektsfengsling i isolasjon er det mest inngripende tvangsmiddelet vi har i norsk straffeprosess. Argumentet for bruk av isolasjon er bevisforspillelsesfare som kan skade etterforskningen. Det er ikke dokumentert at isolasjon er nødvendig for etterforskningen, men det er dokumentert at det kan føre til langvarige psykiske skader for de isolerte.² FNs Generalforsamling anbefalte i en rapport av 2008 at isolasjon kun bør brukes i veldig spesielle saker, i en kort periode og kun som siste utvei.³

I Skandinavia brukes imidlertid isolasjon ofte.⁴ I løpet av de siste tiårene har Norge fått sterk kritikk fra flere internasjonale kontrollorganer på grunn av utstrakt bruk av varetektsfengsling med restriksjoner. Både Europarådets torturkomité (CPT) og FNs torturkomité (CAT) uttrykte gjennom 1990-tallet bekymring for bruken av isolasjon og

---

¹ Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr. 25

² Smith (2005) s. 68

³ FNs Generalforsamling rapport av 28. juli 2008 s. 21

⁴ Evans/Morgan (1998) s. 247-248

varetektsfengsling generelt.⁵ Kontrollorganene etterlyste spesielt konkrete og individuelle begrunnelser for illeggelse av restriksjoner.⁶

Kritikken fra kontrollorganene foranlediget blant annet at lovgiver gjennomgikk og endret straffeprosessloven i 2001 og 2002.⁷ Endringene førte til at særskilt begrunnelsesplikt for bruk av restriksjoner ble nedskrevet i strpl. § 186.⁸ Lovgivers intensjon med strengere krav til begrunnelse er basert på antakelsen om at en slik plikt vil bidra til mer restriktiv bruk av restriksjoner generelt.⁹ Ved lovendringen i 2002 ble reglene om fullstendig isolasjon skilt ut i en egen bestemmelse, strpl. § 186a. Kompetansen til å beslutte isolasjon ble dermed overført til domstolene. Isolasjon ble frem til dette bestemt av påtalemyndigheten som en følge av brev- og besøksforbud.¹⁰

På bakgrunn av overnevnte kritikk og anbefalinger undersøkte Riksadvokaten påtalemyndighetens praksis i første halvår 2002.¹¹ Det ble blant annet undersøkt om Riksadvokatens direktiv¹² om særskilt begrunnelse i fengslingsbegjæringer ble oppfylt. Undersøkelsen viste at kun 17 % av de innsendte begjæringene oppfylte kravet.¹³ Samme type undersøkelse ble gjentatt i 2009 av Bakke og Myhrer i regi av Politihøgskolen.¹⁴

---

⁵ Se særlig CPTs rapport av 4. juli 1997 og 9. oktober 2000. CPT har som oppgave å følge opp at statenes praksis i fengslene og liknende institusjoner ikke innebærer tortur eller nedverdiggende behandling i strid med EMK artikkel 3. Oppfølgingen foregår gjennom jevnlig besøk med en etterfølgende rapporter med anbefalinger om forbedring, dersom der er nødvendig.

⁶ Se CPTs rapport av 4. juli 1997 para 36, CPTs rapport av 9. oktober 2000 para 45

⁷ Se Lov av 02. 03. 2001 nr. 7 og Lov av 28. 06. 2002 nr. 55, i kraft 01.10. 2002

⁸ Ved lovendringen av 2001 ble begrunnelseskravet plassert i strpl. § 186(2) fjerde og femte punktum

⁹ Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) s. 27

¹⁰ Isolasjon ble ilagt med hjemmel i fengselsreglementet § 82(2), jf. § 53, som følge av rettens beslutning om brev- og besøksrestriksjoner, jf. strpl. § 186

¹¹ Riksadvokatens publikasjoner nr. 1/2003, *Restriksjoner ved varetekt- Undersøkelse av praksis i første halvår 2002*

¹² Se Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2002, senere avløst av rundskriv nr. 4/2006

¹³ Riksadvokatens publikasjoner nr. 1/2003 s. 12

¹⁴ Bakke/Myhrer (2009) *Begjæring om varetekt med restriksjoner– en undersøkelse av praksis*

Resultatene viser at Riksadvokatens direktiver “fortsatt ikke oppfylles i særlig grad”.¹⁵ Forfatterne påpeker også at *rettens* begrunnelser er “form”- preget i minst like stor grad som påtalemyndighetens.¹⁶

Før jeg redegjør for begrunnelseskravet vil jeg kort presentere vilkårene for varetektsfengsling, og deretter nevne noen sentrale problemer ved isolasjonsfengsling.

1.2 Kort om vilkårene for varetektsfengsling

Når påtalemyndigheten oppdager og etterforsker en straffbar handling kan det være aktuelt å pågripe og varetektsfengsle mistenkte i saken. Pågripelse og fengsling skjer i medhold av strpl. § 171, jf. § 170a.

Som et utgangspunkt må politiet ha “skjellig grunn” til å mistenke at vedkommende har begått en straffbar handling, jf. strpl. § 171(1), mistankekravet. Det kreves sannsynlighetsovervekt for at den mistenkte har begått gjerningen.¹⁷ Det stilles også krav til at det straffbare forholdet kan føre til fengselsstraff i mer enn 6 måneder, kriminalitetskravet.

I tillegg må én av de spesielle fengslingsgrunnene i strpl. § 171(1) nr. 1-4 være oppfylt. Fengslingsgrunnene omfatter unndragelsesfare, bevisforspillelsesfare, gjentakelsesfare og begjæring fra siktede.¹⁸ Ileggelse av isolasjon skal kun være aktuelt når den siktede er varetektsfengslet på grunn av bevisforspillelsesfare, jf. strpl. § 171 nr. 2.

---

¹⁵ Bakke/Myhrer (2009) s. 29

¹⁶ Ibid, s. 30

¹⁷ Se Rt. 1993 s. 1302, se også Bjerke/Keiserud (2001) s. 639- 640

¹⁸ Den varetektsfengslede får stilling som siktet ved pågripelsen, jf. strpl. § 82(1). Betegnelsen “siktet” vil bli brukt gjennom hele avhandlingen.

Lovgiver har inntatt et forholdsmessighetsprinsipp i strpl. § 170a som sikkerhetsventil for alle tvangsmidler.¹⁹ Prinsippet innebærer at fengsling bare kan finne sted når det er “tilstrekkelig grunn til det” og inngrepet ikke anses som uforholdsmessig. Retten skal vurdere de konkrete omstendighetene i saken opp mot konsekvensene av en eventuell løslatelse. Vurderingsmomentene inkluderer inngrepets lengde og den helsemessige belastningen for den siktede.

Loven fastslår at fengsling *kan* ilegges når vilkårene i strpl. § 171 er oppfylt, når inngrepet ikke anses som et uforholdsmessig inngrep, og når formålet – for eksempel å forhindre fluktfare eller bevisforspillelse – ikke kan oppnås ved fengslingssurrogater, jf. strpl. § 184(2).

1.2.1 Varetektsfengsling i fullstendig isolasjon

I tillegg til varetektsfengsling begjærer påtalemyndigheten regelmessig at siktede ilegges ytterligere restriksjoner i fengselet av hensyn til etterforskningen, jf. strpl. §§ 186 og 186a, jf. § 170a.²⁰

Restriksjonene omfatter brev- og besøkskontroll, brev- og besøksforbud, media- og kringkastingsforbud, og delvis og fullstendig isolasjon. For illeggelse av alle restriksjonene, med unntak av fullstendig isolasjon, er vilkåret at “hensynet til etterforskningen tilsier det”, jf. strpl. § 186(2). Fullstendig isolasjon kan ilegges når det er “nærliggende fare for at den fengslede vil forspille bevis i saken dersom han ikke holdes isolert”.²¹ Vurderingen om isolasjon er basert på at det fortsatt foreligger sannsynlighetsovervekt for bevisforspillelse, *til tross* for at siktede allerede er varetektsfengslet.

---

¹⁹ Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) s. 146

²⁰ Andenæs (2009) s. 299

²¹ De materielle vilkårene for isolasjon vil bli utdypet i avhandlingens kapittel 2.

Domstolen beslutter ved kjennelse varetektsfengsling i isolasjon. På grunn av den belastningen isolasjon innebærer for den enkelte, har lovgiver bestemt at ny prøving av isolasjonsspørsmålet, i normaltillfellene, skal skje hver 14. dag.²²

Fullstendig isolasjon innebærer *utelukkelse fra fellesskap* med andre innsatte. Den siktede vil normalt sitte på alminnelig celle i fengslenes varetektsavdeling sammen med andre varetektsinnsatte, men vil være innelåst på cellen i 23 av døgnetts 24 timer.²³ Den faktiske muligheten vedkommende har til samvær med andre innsatte er avgjørende for om utelukkelsen skal regnes som fullstendig isolasjon.²⁴ Isolasjonsfengslingens inngripende karakter reflekteres i straffeloven (strl.)²⁵ § 60(1), annet punktum, hvor det ved domfellelse gis større varetektsfradrag for antall dager utholdt i isolasjon under varetektstiden. Samme fradragsrett gis ikke ved de andre restriksjonene.

Formålet med tvangsmidler er å lette gjennomføring av etterforskning.²⁶ Det er antatt at tvangsmidler ofte er helt nødvendig for oppklaring av saken.²⁷ Lovgiver har valgt å la hensynet til effektivitet og oppklaring veie tyngre enn hensynet til den enkelte i slike tilfeller.²⁸ Ved ileggelse av brev- og besøksforbud vil den siktede hindres i å kontakte og bli kontaktet av vitner og medsiktede i saken. Gjennom bruk av fullstendig isolasjon vil de siktede i tillegg hindres i å kontakte involverte utenfor fengselet, ved for eksempel å sende beskjeder gjennom medinnsatte. Isolasjon blir ofte begjært i forbindelse med alvorlige narkotikasaker og annen organisert kriminalitet.

---

²² Jf. strpl. § 186a(2), Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 52

²³ I dag skal isolasjonsfanger ha mulighet til å bevege seg utenfor cellen ca. 1 time per dag. De kan selv velge hvordan de vil disponere tiden, enten gjennom "sluselufting", sport, bibliotekbesøk ol, jf. Besøk og samtale med fengselsbetjenter i Oslo fengsel 15. mars 2011.

²⁴ Se Rt. 2004 s. 1988, Rt. 2005 s. 1239 og Rt. 2005 s. 1226

²⁵ Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) av 22 mai 1902 nr. 10

²⁶ Hov (2007) s. 45

²⁷ NOU 1980:28 s. 32

²⁸ Jf. Innst.O. nr. 68(2001-2002) punkt 4.6.2, Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 42

Vurderingen av varetektsfengsling i isolasjon er basert på en vurdering av saken på et svært tidlig stadium av etterforskningen. Grunnleggende menneskerettigheter settes på prøve for å oppnå en effektiv etterforskning. Det kan stilles spørsmål ved om retten i det hele tatt kan ta stilling til bevissituasjonen før den er avklart.

Til tross for at isolasjonsfengsling har menneskerettslig problematiske aspekter viser praksis at det isoleres forholdsvis ofte. I 2009²⁹ ble 3753 mennesker varetektsfengslet i Norge.³⁰ Forholdet mellom antall fengslinger og bruk av fullstendig isolasjon har ligget på omtrent 14 % det siste tiåret, med en topp på 17 % i 2008.³¹

Fullstendig isolasjon er et særlig inngripende tvangsmiddel og det kreves at retten gir en *særskilt begrunnelse* for at det skal besluttes.³² Begrunnelsesplikt kan hindre vilkårlige frihetsberøvelser og er en forutsetning for overprøving av avgjørelsen. Det er antatt at ubegrunnet isolasjon kan være i strid med norske forpliktelser etter den Europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK).³³ Retten skal begrunne isolasjonsfengsling med lovens vilkår om nærliggende bevisforspillelse. Hva som kreves av konkretisering og vurdering av vilkårene fremgår ikke av loven, og er til en viss grad uavklart i rettspraksis. Det er innholdet i rettens begrunnelsesplikt for isolasjonsfengsling, og oppfyllelsen av kravet i praksis, som vil bli forsøkt oppklart i denne avhandlingen.

1.3 Metode og videre fremstilling

I kapittel 2 vil det bli redegjort for lovens materielle krav for ileggelse av varetektsfengsling i isolasjon. I kapittel 3 vil jeg redegjøre for de generelle hensynene for begrunnelse, spesielle hensyn for varetektsfengsling, og kort presentere andre begrunnelseskrav i norsk straffeprosess. Deretter vil jeg behandle begrunnelseskravet for

---

²⁹ Statistikk for 2010 er i skrivende stund ikke publisert.

³⁰ Kriminalomsorgens årsstatistikk for 2009 s. 6

³¹ Utleddet av tall fra kriminalomsorgens årsstatistikk årene 2000-2009, Se statistikkens s. 6

³² Se Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 54, jf. Ot.prp. nr. 81(1999-2000) s. 27

³³ Jf. Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 42

ileggelse av fullstendig isolasjon, blant annet vilkårene, om det foreligger et dynamisk begrunnelseskrav, og forholdet til EMK. I kapittel 4 vil jeg se på eksempler fra tingrettspraksis for å se hvordan domstolene begrunner sine avgjørelser. Til slutt vil jeg i kapittel 5 foreta en *de lege ferenda*-drøftelse av de diskuterte bestemmelsene.

For å undersøke om kravet til begrunnelse oppfylles i praksis, valgte jeg å se på fengslingskjennelser fra Oslo, Halden og Drammen tingrett avsagt i perioden november 2010 til januar 2011. Tidsrommet er valgt for å avgrense omfanget av kjennelser. Jeg har tatt for meg både avgjørelsene der retten ila fullstendig isolasjon, og tilfellene der retten ikke tok påtalemyndighetens begjæring til følge.

Jeg valgte å se på kjennelser fra Oslo fordi det er Norges største tingrett, som avsier flest fengslingskjennelser i året. Jeg fikk tilsendt i alt 48 kjennelser fra den overnevnte perioden. Disse omfatter både publiserte og ikke-publiserte avgjørelser.

Jeg valgte videre å kontakte Halden tingrett, som er en grensedomstol som håndterer mange narkotikasaker. Erfaring viser at det i slike saker ofte blir begjært varetektsfengsling i fullstendig isolasjon. Jeg fikk tilsendt 6 fengslingskjennelser fra den aktuelle perioden.

Til sist valgte jeg å ta kontakt med Drammen tingrett. Drammen tingrett er, i likhet med Halden tingrett, en middelsstor domstol, som avsier nokså mange fengslingskjennelser i året. Fra Drammen tingrett har jeg undersøkt 5 fengslingskjennelser.

Borgarting lagmannsrett er ankeinstans for alle de overnevnte tingrettene, og det var dermed naturlig å henvende seg hit for å se om noen av de undersøkte kjennelsene var blitt opphevet på grunn av manglende begrunnelse. Jeg fikk 12 ankekjennelser fra den angitte perioden, hvorav de aller fleste ankene var fra de tre overnevnte tingrettene.

Ingen av domstolene kunne forsikre at det oversendte eller gjennomgåtte materiale var fullstendig for perioden. Det var forskjellige rutiner på avdelingene for hvem og når de

ulike kjennelsene ble publisert, eller inntatt i pressemappene. At materiale ikke er fullstendig vil ikke ha avgjørende betydning for avhandlingen, da kjennelsene kun brukes som eksempler.

1.4 Avgrensninger

Av hensyn til oppgavens omfang vil jeg avgrense fremstillingen til kun å omfatte bruk av *fullstendig isolasjon* etter strpl. § 186a. Denne avgrensningen har jeg valgt fordi det som nevnt stilles andre krav til begrunnelse for ileggelse av andre restriksjoner, herunder delvis isolasjon.³⁴

Forholdsmessighetsvilkåret i strpl. §170a vil ikke bli behandlet, da dette vil bli for omfattende for denne avhandlingen. Denne vurderingen vil komme i tillegg til rettens begrunnelse om ileggelse av isolasjon, og er derfor ikke nødvendig for å belyse oppgavens tema.

De særskilte reglene for fullstendig isolasjon av mindreårige jf. strpl. § 186a(1) og (5) vil ikke bli behandlet.

Isolasjon som reaksjon etter straffegjennomføringsloven overfor innsatte som soner dom, faller utenfor oppgavens tema.

---

³⁴ Der det i avhandlingen nevnes “isolasjon” eller “isolasjonsbruk” vil dette være ensbetydende med fullstendig isolasjon, med mindre annet er eksplisitt slått fast.

2 Materielle krav til varetektsfengsling i isolasjon

De materielle vilkårene for fullstendig isolasjon og rettens begrunnelser for isolasjon henger tett sammen. Her vil jeg kort redegjøre for de materielle vilkårene, og i neste kapittel vil jeg utdype hvordan retten skal forholde seg til disse.

Vilkårene for ileggelse av fullstendig isolasjon er “nærliggende fare for at den fengslede vil forspille bevis i saken dersom han ikke holdes isolert”, jf. strpl. § 186a(1). Vilåret skal tolkes på samme måte som i strpl. § 171 nr. 2.³⁵

2.1 Bevisforspillelse

Hva som anses som *bevis* tolkes vidt, og inkluderer alt fra dokumenter og tekniske spor til påvirkning av vitner og andre involverte i saken.³⁶ Om beviset er av sentral betydning for saken er ikke avgjørende for denne vurderingen, men vil være et relevant moment etter forholdsmessighetsvurderingen.³⁷ Bevisforspillelse omfatter alle former for tilintetgjørelse eller påvirkning av bevis i saken.³⁸ Forspillelse vil også omfatte at et bevis forandres, fabrikkeres, skjules eller ødelegges.

Bevisforspillelsesfaren må gjelde bevis “i saken”, jf. strpl. § 186a(1). Det innebærer at bevisforspillelsesfaren må gjelde straffbare forhold som er omfattet av siktelsen.³⁹ Det er

---

³⁵ Ot.prp. nr. 66(2001-2002) s. 135, Forarbeider og rettspraksis som omhandler § 171 nr. 2 vil derfor være relevant også for vurderingen av nærliggende bevisforspillelsesfare etter strpl. § 186a.

³⁶ Andenæs (2009) s. 287

³⁷ Bjerke/Keiserud (2001) s. 642

³⁸ Se NOU 1980:28 s. 45

³⁹ Jf. Rt. 1990 s. 1197, Rt. 2003 s. 48, Rt. 2008 s. 1030, Rt. 2009 s. 339

ikke hjemmel for å varetektsfengsle på grunn av bevisforspillelse ved mistanke om andre straffbare forhold, som påtalemyndigheten ikke har tilstrekkelig holdepunkter til å ta ut siktelse for.⁴⁰

Tilpasning eller endring av siktedes *egen forklaring* anses ikke som bevisforspillelse.⁴¹ Dersom det er fare for at siktede vil tilpasse eller endre sin forklaring i samsvar med medsiktedes forklaring, vil dette altså ikke legitimere bruk av isolasjon etter strpl. §186a. Det vil heller ikke anses som bevisforspillelse at den siktede senere, i en tilleggforklaring, tilpasser sin versjon av saken til de øvrige bevis.⁴²

Etter strpl. § 171 nr. 2 er det i *særlige tilfeller* tillatt å fengsle mistenkte der det er nærliggende fare for at vedkommende vil forspille bevis til fordel for en annen i samme sakskompleks.⁴³ Det understrekes at det skal mye til for å fengsle på dette grunnlaget, og at forholdsmessighetsvurderingen vil sette begrensninger.⁴⁴ Terskelen for å fengsle på dette grunnlaget ligger høyt, og fører det til at ileggelse av fullstendig isolasjon i disse tilfellene krever særlig tungtveiende etterforskningsgrunner.

2.2 Nærliggende fare

For å kunne ilegge fullstendig isolasjon må bevisforspillelsesfaren være “nærliggende”. Vurderingen vil skille seg noe fra vurderingen etter strpl. § 171 nr. 2, idet vurderingen om ileggelse av isolasjon er basert på en bevisforspillelsesfare *til tross for* at vedkommende allerede er fengslet. Det legges dermed opp til en “andre bevisforspillelsesvurdering”. Hva som anses som “nærliggende” må vurderes konkret og peker i retning av en totalbedømmelse av saken.⁴⁵ Utformingen av begrepets innhold fremgår av rettspraksis.

---

⁴⁰ Se Rt. 2008 s. 1030 premiss 10

⁴¹ Jf. Rt. 2000 s. 343, Rt. 2002 s. 1400, Rt. 2008 s. 387, Rt. 1996 s. 1089 og Rt. 2010 s. 989.

⁴² Se eks Rt. 2001 s. 280

⁴³ Ot. prp. nr. 53(1983-1984) s. 28, se også Rt. 2001 s. 1431 og Rt. 2003 s. 656

⁴⁴ Andenæs (2009) s. 288

⁴⁵ Ibid, s. 287

Høyesterett har lagt til grunn at det både må foreligge en *reell mulighet* til å forspille bevis og en *nærliggende fare* for at siktede faktisk vil *benytte seg* av denne muligheten.⁴⁶ Det skal foretas en todelt vurdering av faren for at siktede vil foreta seg noe som skader etterforskningen.

Påtalemyndigheten må, i fengslingsbegjæringen eller i rettsmøtet, opplyse retten om hvilke *reelle* muligheter den siktede har til å forspille bevis.⁴⁷ Dette vil være det eneste retten har å basere sin avgjørelse på. Riksadvokatens påpeker i rundskriv nr. 2/2010⁴⁸ at det er viktig å kontrollere at påtalemyndigheten *særskilt* begrunner begjæringer om restriksjoner. Politimesteren, statsadvokatene og den ansvarlige påtalejuristen har ansvaret for å kontrollere at fengslingsbegjæringene oppfyller kravene til informasjon om etterforskningen.⁴⁹ Vurderingen skal være fundert på konkrete omstendigheter ved saken,⁵⁰ for eksempel at en angivelig medvirker er på frifot.

Det vil også være av betydning om den siktede har samarbeidet med politiet. Har vedkommende tilstått helt eller delvis, vil faren for bevisforspillelse ofte være liten.⁵¹ Har den siktede vist liten samarbeidsvilje, kan dette trekke i motsatt retning.⁵²

Videre må retten vurdere hvor sannsynlig det er at *den enkelte siktede* vil benytte seg av bevisforspillelsesmuligheten. Høyesterett har slått fast at det kreves sannsynlighetsovervekt.⁵³ Retten må vise til konkrete holdepunkter som taler for at

---

⁴⁶ Jf. Rt. 1996 s. 1089, Rt. 2001 s. 280, Rt. 2006 s. 441, se også Bjerke/Keiserud (2001) s. 641-642

⁴⁷ Se Riksadvokatens rundskriv nr 4/2006 punkt 6. 4

⁴⁸ Se Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2010 s. 8

⁴⁹ Se Riksadvokatens rundskriv nr. 4/2006 punkt 6.1

⁵⁰ Se eks. Rt. 2006 s. 233 premiss 12, Rt. 2006 s. 441 premiss 19, Rt. 2009 s. 1613 premiss 9

⁵¹ Se Ot. prp. nr. 53 (1983-1984) s. 164

⁵² Se Rt. 1995 s. 729, Bjerke/Keiserud (2001) s. 642, Langbach (2007) s. 420

⁵³ Rt. 2003 s. 1296 premiss 15, Rt. 2006 s. 233 premiss 10, Rt. 2009 s. 1613 premiss 9, Rt. 2010 s. 502 premiss 16

vedkommende vil benytte seg at denne muligheten.⁵⁴ Det kan for eksempel være tilfelle dersom den siktede har forsøkt å påvirke vitner tidligere i forbindelse med samme sak.

---

⁵⁴ Rt. 2009 s. 1613 premiss 9

3 Kravet til begrunnelse

I dette kapittelet vil jeg først kort redegjøre for hensynene bak begrunnelseskravene generelt og de øvrige kravene til begrunnelse i norsk straffeprosess. Videre, i punkt 3.2.1 redegjør jeg for de spesielle hensynene ved begrunnelse for varetektsfengsling og isolasjon. I punkt 3.2.2 flg. redegjør jeg for og diskuterer begrunnelseskravet for isolasjonsfengsling.

3.1 Behovet for begrunnelse

3.1.1 Trygg prosessordning

For at rettergangen skal være betryggende kreves det blant annet åpenhet i saksgangen. Offentlighet i rettssystemet og innsynsrett i egen sak er grunnleggende rettsikkerhetsgarantier i norsk straffeprosess, som skal hindre myndighetsmisbruk og ulovlig inngrep.⁵⁵ Videre er det viktig at forhandlingene, både forklaringer og bevisføring, foretas muntlig for den dømmende rett.⁵⁶ Åpenhet både før og etter rettsforhandlingene fører til forutberegnelighet for den siktede.

En forutsetning for *reell overprøving* av prosessen,⁵⁷ og rettens avgjørelser, er at førsteinstansens vurdering kommer tydelig frem av avgjørelsen. Når det stilles krav om at retten må begrunne sine avgjørelser med lovens vilkår, vil alle sakens aktører og eventuelt ankeinstansen kunne vurdere om inngrepet holder mål. Ved overprøving av alle

---

⁵⁵ Hov (2010) s. 112

⁵⁶ Ibid, s. 125-126

⁵⁷ Se Rt. 2009 s. 750 premiss 35

avgjørelser kan skriftlige begrunnelser også være til veiledning for andre førsteinstanser, som vurderer samme rettslige problemstilling.⁵⁸

3.1.2 Effektivitetshensyn

Hensynet til trygg prosess må til en viss grad avveies mot hensynet til effektiv og rimelig straffesaksbehandling. Disse hensynene er ikke nødvendigvis motsigende.⁵⁹ Det er ofte til det beste for saken at den behandles raskt, slik at vitner og andre involverte husker mest mulig, og samtidig kan den tiltalte få saken ut av verden.⁶⁰

Sakens art vil være av betydning ved avveiningen mellom de ulike hensynene. Hensyn til en trygg prosess vil ved alvorlig kriminalitet veie tyngre enn hensyn til økonomi og effektivitet.⁶¹

3.1.3 Straffeprosessuelle begrunnelseskrav

Rettens avgjørelser deles inn i tre former; dommer, kjennelser og beslutninger. Dommer og kjennelser skal alltid begrunnes, mens beslutninger kun skal begrunnes når det er særlig påkrevd.⁶²

Det fremgår av strpl. §§ 39-41 at dommer alltid skal begrunnes. Bestemmelsene fastsetter klart hva dommen skal inneholde.

Strpl. § 52 fastslår at alle kjennelser⁶³ skal begrunnes. I motsetning til dommer er det ikke positivt angitt hva som skal vurderes, eller hvor grundig rettens avgjørelser skal være. Som et minimum kreves det at det fremgår hvilket faktum retten bygger sin avgjørelse

---

⁵⁸ Eckhoff/Smith (2006) s. 269

⁵⁹ Langbach (2007) s. 49

⁶⁰ Andenæs (2009) s. 3

⁶¹ Ibid

⁶² Se eks strpl. § 175

⁶³ Se strpl. § 30(2)

på, og hvilken “rettsanvendelse som er lagt til grunn”.⁶⁴ Det vil bero på rettens skjønn hvor grundig begrunnet kjennelsen bør være, noe som fører til at påbudet om begrunnelse har liten realitet i praksis.⁶⁵

I noen tilfeller er det spesielle krav til rettens avgjørelse, enten fastsatt av lovgiver eller i rettspraksis. Begrunnelseskravet for ankesiling og juryens avgjørelser i ankesaker var nylig oppe for Høyesterett. I Rt. 2008 s. 1764 avgjorde Høyesterett i storkammer at internasjonale forpliktelser krever at lagmannsretten ved ankesiling begrunner sine beslutninger, til tross for at dette ikke fremgår av strpl. § 321(1).⁶⁶ Domstolen uttalte: “Til dette kommer at et krav om begrunnelse i og for seg er helt i tråd med alminnelige, norske prosessidealer.”⁶⁷ Domstolen påpekte videre at kravet til begrunnelse vil variere “etter karakteren av den enkelte sak”.⁶⁸

I plenumsdommen inntatt i Rt. 2009 s. 750 kom Høyesterett til at den norske juryordningen verken strider mot EMK artikkel 6 eller SP⁶⁹ artikkel 14, til tross for at juryen ikke skriver noen begrunnelse for sin avgjørelse.⁷⁰ Høyesterett påpeker at: “Det avgjørende er om formålene bak begrunneskravet blir tilfredsstillende ivaretatt på annen måte. Den norske juryordningen har mekanismer for å ivareta disse formålene, og saker behandlet i tråd med straffeprosesslovens krav, vil normalt oppfylle kravet til en rettfærdig rettergang.”⁷¹

---

⁶⁴ Se Bjerke/Keiserud (2001) s. 196

⁶⁵ Andenæs (2009) s. 148

⁶⁶ Standpunktet er senere opprettholdt i en rekke dommer, se blant annet Rt. 2008 s. 1783 og Rt. 2009 s. 510 og HR-2009-871-U

⁶⁷ Rt. 2008 s. 1764 premiss 101

⁶⁸ Ibid, premiss 106

⁶⁹ FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter

⁷⁰ Standpunktet er lagt til grunn i flere saker, se blant annet Rt. 2009 s. 773, Rt. 2009 s. 1694

⁷¹ Rt. 2009 s. 750 premiss 83

3.1.4 Spesielle begrunnelseskrav ved varetektsfengsling

Lovgiver har fastsatt et eget begrunnelseskrav for fengslingskjennelser, strpl. § 184(2) og for ileggelse av restriksjoner, strpl. § 186(3). Høyesterett uttalte i Rt. 1998 s. 1298 at “kravet til begrunnelse for kjennelser som innebærer varetektsfengsling, må stilles forholdsvis strengt hensett til den inngripende karakter av tvangsmidlet.”⁷² Strpl. § 184(2) stiller opp konkrete momenter som skal vurderes og gjengis i kjennelsen. Begrunnelseskravet for ileggelse av restriksjoner og isolasjon i strpl. § 186(3) er ikke utformet like eksplisitt.

Formålet med begrunnelseskravene er å sikre at retten foretar en grundig vurdering av saken, og således forhindrer en vilkårlig og standardisert behandling av fengslingssakene.⁷³ Det vil også være avgjørende for den siktedes rett til anke at avgjørelsen utferdiges skriftlig, slik at den kan etterprøves, se strpl. § 377.

Kravet til rettens begrunnelser må imidlertid avveies mot effektivitetshensyn i prosessen og rettssystemet. Det er avgjørende for den videre etterforskningen, og for den pågrepne, at behandlingene av fengslingssakene skjer relativt raskt. Domstolene vil ofte ha flere fengslinger per dag, og det kreves en effektiv saksbehandling. Avgjørelsen skal “så vidt mulig” avsies i rettsmøtet, jf. strpl. § 184(1) annet punktum, noe som krever at retten behandler sakene fortløpende. Det er imidlertid påfallende at hensynet til effektivitet skal tillegges så stor vekt ved fengslingskjennelser sammenliknet med dommer. Dommer skal som hovedregel avsies innen tre dager, jf. strpl. § 43. Til tross for at dommer er avgjørelser av en annen karakter, er det betenkelig at fengslingskjennelser skal avsies “så fort som mulig”.

Varetektsfengsling og isolasjon er alvorlige inngrep overfor en person som ikke er domfelt, og det i seg selv taler for at man ikke bør kreve så rask saksbehandling. På den annen side vil konsekvensen av lenger behandlingstid mest sannsynlig være at den

---

⁷² Rt. 1998 s. 1292

⁷³ Ot.prp. nr. 81(1999-2000) s. 36

siktede blir sittende i politiarrest frem til kjennelsen avsies, noe som heller ikke er ønskelig. Dette vil riktignok bare vare noen timer, og man kan tenke seg at en grundig begrunnelse vil kunne veie opp for den ekstra belastningen dette påfører den siktede.

Som nevnt over, kan det tenkes at andre prosessuelle “mekanismer” ivaretar de hensyn som begrunnelseskrav er satt til å verne. Det kan dermed spørres om fengslingsprosessens oppbygning og system kan anses som slike “mekanismer”. Det er ikke gitt at de hensynene Høyesterett la til grunn i vurderingen om juryens begrunnelse gjør seg like sterkt gjeldende ved varetektsfengsling. Behovet for tilfredstillende begrunnelser og mekanismer er særlig viktig ved lagrettebehandling av straffesaker, idet juryen avgjør skyldspørsmålet. Argumentet kan imidlertid ha overføringsverdi til begrunnelseskravet for varetektsfengsling og isolasjon.

Normalt vil både forsvarer og aktor møte under fengslingsmøtet i tingretten, jf. strpl. §183(3) og § 98(2). Det fører til at rettsmøtet får et kontradiktorisk preg, som øker sjansen for at den siktedes interesser blir ivaretatt. I ankeinstansen skal kjennelser i utgangspunktet behandles skriftlig, men retten kan ved “særlige grunner” beslutte muntlig forhandling, jf. strpl. § 387(1). Det fører til en tryggere saksbehandling i ankeinstansen, da det vil innebære vitneførsel, avhør av siktede og umiddelbar bevisføring. Muntlige forhandlinger, i seg selv, vil likevel ikke være tilstrekkelig til å sikre den siktedes rett til anke, da det som har fremkommet muntlig vanskelig kan etterprøves.

Erfaring og medisinske undersøkelser viser at mange varetektsinnsatte som sitter i isolasjon sliter psykisk under oppholdet på grunn av den begrensede tilgangen til omverden.⁷⁴ Skriftlig begrunnelse for fengslingen vil hjelpe den siktede å forstå hva som ligger bak fengsling og hva fengslingen vil innebære. Usikkerheten den siktede kan føle i møte med rettssystemet er forsøkt avhjulpet ved at siktede har krav på å rådføre seg med sin forsvarer før fengslingsmøtet, jf. strpl. § 98(3). Den siktede skal i tillegg få en

---

⁷⁴ Se eks FNs Generalforsamling rapport av 28. juli 2008 s. 21 og Smith (2009) s. 8 og 10

underretning av dommeren om hva fengslingen vil innebære, jf. strpl. §184a(3). Det forutsetter imidlertid at kjennelsen avsies i rettsmøtet, noe som ofte ikke skjer i praksis. Ofte vil kjennelsen sendes direkte til forsvarer, som formidler innholdet videre til sin klient. Det vil da være viktig at fengslingens bakgrunn fremgår av kjennelsen.

Man kan derfor ikke legge til grunn at de overnevnte hensyn ved isolasjonsfengsling ivaretas gjennom rettsystemet som sådan, uten at avgjørelsen utferdiges skriftlig og begrunnes med lovens vilkår.

3.2 Begrunnelseskravet for fullstendig isolasjon - strpl. § 186a, jf. § 186(3)

3.2.1 Innledning

Det følger av forarbeidene og rettspraksis at retten særskilt skal begrunne ileggelse av restriksjoner.⁷⁵ Bestemmelsen om fullstendig isolasjon har ikke et eget krav om begrunnelse, men viser til begrunnelseskravet i § 186(3) som gjelder for ileggelse av de andre restriksjonene, se strpl. § 186a(5).

Ordlyden i bestemmelsen passer imidlertid ikke så godt med vilkårene for fullstendig isolasjon, da kravene for ileggelse av de andre restriksjonene skiller seg noe fra vilkårene i strpl. § 186a. For ileggelse av for eksempel brev- og besøksforbud, kreves det at retten redegjør for på hvilken måte etterforskningen vil lide, dersom vedkommende ikke blir ilagt restriksjonene. Retten må begrunne ileggelsen av fullstendig isolasjon med å vise til at nærliggende bevisforspillelsesfare vil skade etterforskningen.

---

⁷⁵ Se Ot.prp. nr. 88(1999-2000) s. 28, Rt. 2006 s. 1726 premiss 14, Rt. 2008 s. 109 premiss 15, Rt. 2008 s. 111 premiss 12, Rt. 2009 s. 1613 premiss 11

3.2.1.1 Vurderingstema

Rettens vurdering om det skal ilegges fullstendig isolasjon skal være basert på om det *fortsatt foreligger* nærliggende fare for bevisforspillelse. Vurderingen av vilkårene må være det sentrale i kjennelsens begrunnelse. Det vil være stor forskjell på sannsynligheten for bevisforspillelsesfare dersom den siktede løslates, som er vurderingen etter strpl. § 171, sammenliknet med bevisforspillelsesfare mens siktede er fengslet. Risikovurderingen etter strpl. § 186a vil dermed bli ganske annerledes.

Praksis viser at fullstendig isolasjon i mange tilfeller brukes sammen med brev- og besøksforbud eller -kontroll.⁷⁶ Spørsmålet om faren er “nærliggende” vil derfor alltid være avhengig av hvilke andre restriksjoner den siktede blir ilagt. Sannsynligheten for bevisforspillelse må nødvendigvis bli lavere for hver restriksjon som ilegges. Bevisforspillelsesfaren vil være redusert dersom vedkommende blir ilagt brev- og besøksforbud, men dette er ikke nødvendigvis tilstrekkelig til å hindre bevisforspillelse.

3.2.1.2 Begrunnelse for mulighetene til bevisforspillelse

Når bruk av isolasjon vurderes skal retten foreta en ny bevisforspillelsesvurdering, sett i lys av at retten har kommet til at fengslingsvilkårene i § 171 er oppfylt. Domstolen må nevne hvilken bevisforspillelsesfare som foreligger, typisk fare for påvirkning av vitner eller medsiktede. Det kreves imidlertid ikke at det i begrunnelsen oppgis *hvilke* tekniske bevis eller *hvilket* vitne siktede kan påvirke.⁷⁷ Dette henger sammen med at den siktede har innsynsrett i fengslingskjennelsen.⁷⁸ Det kan avsløre etterforskningen at man oppgir hvilke bevis påtalemyndigheten ikke har beslaglagt, eller hvem politiet ikke har hatt kontakt med.

Ved vurdering av isolasjon kan domstolen ikke nødvendigvis legge til grunn den samme bevisforspillelsesfaren som etter strpl. § 171 nr. 2. Dersom fengslingsgrunnen er å hindre

---

⁷⁶ Undersøkelsen til Bakke/Myhrer (2009) s. 24 viser at dette var tilfelle i den undersøkte perioden.

⁷⁷ Se Rt. 1999 s. 2020, Rt. 2003 s. 1296 premiss 15

⁷⁸ Jf. strpl. § 242(1)

den siktede i å påvirke medsiktedes forklaring, vil dette ikke nødvendigvis kunne legges til grunn for isolasjon. Den siktedes handlingsrom er svært begrenset i fengselet, og bevisforspillelse som krever en viss aktivitet, vil være vanskelig å gjennomføre.⁷⁹ Det kan for eksempel være tilfelle dersom den aktuelle medsiktede sitter i et annet fengsel med brev- og besøksforbud.

3.2.1.3 Sannsynlighets- og risikovurderingen

Det skal fremgå av kjennelsen at det fortsatt foreligger sannsynlighetsovervekt for bevisforspillelsesfare. Det vil ikke være tilstrekkelig begrunnelse at retten finner at den siktede *muligens kan* eller *vil kunne* påvirke vitner i saken.⁸⁰

Det vil heller ikke være tilstrekkelig å begrunne bruk av isolasjon med at det er *nødvendig*.⁸¹ Denne vurderingen vil dreie seg om *behovet* for fengslingen, framfor lovens vilkår for isolasjon.

Ankeutvalget fastslår at det kreves *konkrete holdepunkter* for å anse bevisforspillelsen som “nærliggende”, ellers vil vurderingen bli for generell og abstrakt.⁸² I Rt. 2009 s. 1613 fant Høyesteretts ankeutvalg at lagmannsrettens begrunnelse for bevisforspillelsen ikke oppfylte lovens krav. Utvalget uttalte om lagmannsrettens vurdering av saken:

“Utvalget peker på at lagmannsretten her utelukkende viser til alminnelige antakelser om at bevisforspillelse vil være nærliggende for en person i As sted, i en sak som den foreliggende. Kjennelsen viser derimot ikke hvilke konkrete forhold i saken som tilsier at det er sannsynlighetsovervekt for at A - om han ikke varetektsfengsles - vil benytte en eventuell muligheten til å påvirke vitner og medsiktede.”⁸³

---

⁷⁹ Brosveet (2003) s. 79

⁸⁰ Rt 1997 s. 87, Rt. 2006 s. 441, Rt. 2010 s. 502 premiss 16

⁸¹ Se eks. Rt. 2006 s. 1726 premiss 14, Rt. 2008 s. 111 premiss 12, og Rt. 2010 s. 989 premissene 15-17

⁸² Se for eks. Rt. 2006 s. 441, mer om denne vurderingen under punkt 3. 2. 2

⁸³ Rt. 2009 s. 1613 premiss 9

Vurderingen må “relatere seg til faktum i saken”.⁸⁴ Det må fremgå av kjennelsesgrunnene hvilke konkrete omstendigheter som gjør at det er fare for bevisforspillelse til skade for etterforskningen, jf. strpl. § 186(3). Dette kan for eksempel være den siktedes opptreden under saken, herunder tidligere forsøk på påvirkning av vitner.

Kommer retten til at det fortsatt foreligger sannsynlighetsovervekt for bevisforspillelsesfare, skal det alltid vurderes om mindre inngripende restriksjoner vil være tilstrekkelig for å hindre bevisforspillelse.⁸⁵ Det betyr at retten alltid må ta stilling til hvor stor bevisforspillelsesfaren er, og hvordan dette kan avhjelpest.

Faren for bevisforspillelse, og dermed behovet for isolasjon, vil endre seg underveis i etterforskningen, for eksempel før og etter sentrale vitner er avhørt. Det fremgår av strpl. §185(2) tredje punktum at påtalemyndigheten skal opplyse om gangen i etterforskningen siden siste fengslingsmøte. Retten vil dermed kunne se om bevissituasjonen har forandret seg og hvilket stadium i etterforskningen saken befinner seg. Det vil derfor ikke være tilstrekkelig å *kun* vise til andre fengslingskjennelser i begrunnelsen for isolasjon.⁸⁶ Høyesterett påpekte imidlertid i Rt. 2004 s. 1629 at i en slik kompleks sak som den foreliggende,⁸⁷ der retten to uker tidligere hadde ilagt isolasjon, kreves det at disse påstandene og begrunnelsene tas i betraktning ved fornyet behandling av isolasjonsspørsmålet.⁸⁸ Det kreves dermed at retten skal foreta en fornyet vurdering av faren for bevisforspillelse, samtidig som det kreves at retten ser tilbake på tidligere avgjørelser.

I særlige tilfeller kan mistenkte fengsles med fare for bevisforspillelse på vegne av andre involverte i saken. Når den siktede fengsles på dette grunnlaget, må

---

⁸⁴ Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) s. 45

⁸⁵ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 47

⁸⁶ Jf. Rt. 2008 s. 279

⁸⁷ Kjennelsen gjaldt involverte i den såkalte NOKAS- saken

⁸⁸ Rt. 2004 s. 1629 premiss 14

bevisforspillelsesfaren vurderes ekstra grundig.⁸⁹ Denne vurderingen må komme klart frem i kjennelsesgrunnene.

I enhver straffesak vil det være vanskelig å konstatere hva som egentlig er risikoen for at den siktede vil forspille bevis. Siden vurderingen nødvendigvis må foretas i forkant av en slik handling, vil vurderingen være hypotetisk. Det kan spørres om hvor mye påtalemyndigheten *egentlig* vet om denne risikoen. Påtalemyndigheten må enten bygge på erfaring med den enkelte siktede, eller erfaringer fra den konkrete saken. Det kan videre spørres om man antar at faren for bevisforspillelse automatisk er større ved en alvorlig straffesiktelse. Det vil i tilfelle innebære at kravet til begrunnelse synker motsatt proporsjonalt med strafferammen.

3.2.2 Et dynamisk begrunnelseskrav?

3.2.2.1 Lavere krav til begrunnelse ved førstegangsfengslinger?

Det er antydnet i høyesterettspraksis at det stilles lavere krav til konkretisering av bevisforspillelseskravet i førstegangsfengslinger etter strpl. § 171 nr. 2.⁹⁰ Bakgrunnen er at påtalemyndigheten på et tidlig stadium i etterforskningen vet lite om bevissituasjonen og saken for øvrig. Det kan virke som at påtalemyndigheten “helgarderer” seg ved å begjære fengsling i alvorlige saker, fordi den er redd for at noe kan ødelegge for den videre etterforskningen.

Det er imidlertid verken oppstilt i lov eller i forarbeidene at kravene til konkretisering skal tolkes på denne måten. Det er uklart om et slikt unntak ved konkretisering i førstegangsfengslinger også gjør seg gjeldende ved illeggelse av fullstendig isolasjon, som nettopp er begrunnet i bevisforspillelsesfare.

---

⁸⁹ Rt. 2000 s. 343, gjentatt i Rt. 2010 s. 989 premiss 20, se også Ot.prp. nr. 53 (1983-1984) s. 26-28

⁹⁰ Se for eks. Rt. 1999 s. 498, Rt 2010 s. 502, samt Øyen (2010) s. 231

Høyesteretts ankeutvalg anvendte et lavere konkretiseringskrav først i Rt. 1999 s. 498. Saken gjaldt grov narkotikakriminalitet, der det var sannsynlig at det var mange involverte. Lagmannsrettens begrunnelse var som følger: “Ved første gangs fengsling er det ikke grunn til å kreve detaljerte opplysninger om den videre etterforskningen. Etter flertallets oppfatning tilsier sakens karakter og omfang at det er behov for betydelig etterforskning.”⁹¹ Dette aksepterte ankeutvalget.

I Rt. 2010 s. 502 legger ankeutvalget et tilsvarende krav til grunn for bevisforspillelse *i den innledende fasen av etterforskningen*. Ankeutvalget legger vekt på “karakteren av det straffbare forhold siktelsen gjelder, og relasjonen mellom siktede og fornærmede (...)”.⁹² Øyen drøfter dette i sin artikkel, og mener at avgrensningen av hva som omfatter “den innledende fasen” må være snever: tiden før de sentrale vitner og medsiktede har avgitt forklaring til politiet.⁹³

Denne praksisen er ikke fulgt konsekvent. I Rt. 2009 s. 1613 påpeker ankeutvalget at bevisforspillelsesfaren må konkretiseres “for å motvirke at vurderingen av bevisforspillelsesfaren blir for generell og hypotetisk (...)”.⁹⁴ Dette standpunktet bekreftes i HR-2011-281-U, *til tross for* at siktelsen også i dette tilfellet dreide seg om et alvorlig straffbart forhold og en betydelig del av etterforskningen gjensto.

De overnevnte sakene dreier seg om fengsling etter strpl. § 171 nr. 2. I Rt. 2010 s. 989 blir samme generelle vurdering lagt til grunn for fullstendig isolasjon, samt ileggelse av brev- og besøksforbud og mediaforbud. Kjennelsen ble avsagt i forbindelse med den såkalte terrorsaken fra 2010, og vil derfor være ekstraordinær. Det er imidlertid ikke selvsagt at total isolasjon skal ilegges av den grunn. I tingrettens kjennelse, som lagmannsretten slutter seg til, ilegges den siktede fire ukers isolasjon “idet etterforskningen og grunnlaget for den tilsier at en fornyet prøving etter 2 uker vil være

---

⁹¹ Rt. 1999 s. 498, s. 500

⁹² Rt. 2010 s. 502 premiss 19

⁹³ Øyen (2010) s. 230

⁹⁴ Rt. 2009 s. 1613, jf. Rt. 2006 s. 441

uten betydning”.⁹⁵ Den generelle og abstrakte begrunnelsen går gjennom to instanser uten å bli kritisert. Ankeutvalget påpeker vilkårene for begrunnelse og vurderer lovanvendelsen konkret. Det tas imidlertid ikke stilling til om tingrettens begrunnelse holder mål. Kjennelsen oppheves av ankeutvalget på grunn av feil lovtolkning av bevisforspillelsesfare.⁹⁶ Det kan dermed se ut som at terskelen for isolasjonsfengsling er senket, når det dreier seg om svært alvorlig kriminalitet. Høyesterett slo likevel fast det motsatte i overnevnte sak fra 2011. Siden rettsstillingen er så uklar, vil det være behov for en avklaring av hva som kreves av rettens begrunnelser for fengsling på grunn av bevisforspillelsesfare og illeggelse av fullstendig isolasjon. Det vil derfor være naturlig å se til den Europeiske menneskerettighetsdomstolens (EMD) praksis på dette området.

I en fersk sak fra EMD ble det nevnt at man kanskje kan legge til grunn et lavere krav til konkretisering av bevisforspillelsesfaren tidlig i etterforskningsfasen. EMD uttalte i *Krzysztofciak v. Poland*:

“Such a generally formulated risk, flowing from the nature of the offences with which the applicant had been charged, might possibly be accepted as the basis for his detention at the initial stages of the proceedings. Nevertheless, in the absence of any other factor capable of showing that the risk of his influencing witnesses actually existed, the Court cannot accept that ground as a justification for holding the applicant in custody for the entire period in question.”⁹⁷

Saken dreide seg om en polsk mann som i 2006 ble varetektsfengslet på grunn av mistanke om narkotikakriminalitet. Han ble sittende i varetekt i to år. Siden uttalelsen kun fremkommer som en bemerkning om at denne saken *kanskje hadde stilt seg annerledes*, dersom fengslingen hadde skjedd i den innledende etterforskningsfasen, kan ikke dette være nok til statuere at EMD aksepterer et lavere krav til konkretisering av bevisforspillelse.

---

⁹⁵ Rt. 2010 s. 989 premiss 13

⁹⁶ Kjennelsen ble senere opphevet av Høyesteretts ankeutvalget på grunn av gal lovanvendelse, vedkommende ble fengslet på grunn bevisforspillelsesfare i forhold til endring av *sin egen forklaring*.

⁹⁷ *Krzysztofciak v. Poland*, Final 20. 07. 2010, Appl. No. 381018/07, para 48

3.2.2.2 Konsekvensene av et slikt konkretiseringskrav

Høyesteretts ankeutvalg er begrenset til å vurdere lagmannsrettens saksbehandling og lovanvendelse etter strpl. § 388. Det innebærer at ankeutvalget ikke kan overprøve lagmannsrettens subsumsjon. Det kan være noe av grunnen til at vi har endt opp med en så uensartet utvikling hva gjelder kravet til konkretisering av bevisforspillelsesfaren.

Ut fra en naturlig språklig fortolkning av begrunnelseskravet fremgår det ikke av ordlyden at bevisforspillelsesfaren skal konkretiseres. Dette fremgår riktignok av forarbeidene. Dette har også vært spesifisert av Høyesterett i forbindelse med strpl. § 171 nr. 2. Likevel har Høyesterett, som påvist over, også uttalt det motsatte.

Begrunnelsen for et slikt “lavere konkretiseringskrav” må være at hensynet til oppklaring av kriminalitet settes så høyt at man anser fengsling nødvendig for å kunne gjennomføre en effektiv kriminalitetsbekjempelse. Dette til tross for at lovens begrunnelseskrav ikke oppfylles fullt ut, og med den konsekvens at hensynet til den siktedes forutberegnelighet svekkes.

Siden fullstendig isolasjon kun skal brukes når det er “strengt nødvendig”,⁹⁸ taler det for at en generell bevisforspillelsesvurdering ikke kan være tilstrekkelig. Dersom man anlegger et lavere krav til konkretisering av bevisforspillelsesfaren, må det likevel være “nærliggende” at denne faren gjør seg gjeldene. Problemet er naturligvis at det vil være vanskelig å foreta en fornuftig drøftelse av hvor nærliggende faren er, når man ikke vet nok om de faktiske farene. I de tilfeller der man *ikke* har holdepunkter for å si det er fare for bevisforspillelse i forbindelse med strpl. § 171 nr. 2, fordi man er på et så tidlig stadium i etterforskningen, ville en etterfølgende vurdering av faren for bevisforspillelse *i fengselet* være helt uten holdepunkter. Man ender da opp med en generell vurdering av den “alminnelige faren” for bevisforspillelse i slike saker, sett ut i fra det man vet om mulighetene for å sende beskjeder ut av fengselet. Forsøk på bevisforspillelse vil alltid være mulig, men det kan likevel ikke begrunne at varetektsinnsatte alltid skal sitte på

---

⁹⁸ Ot.prp. nr. 66(2001-2002) s. 135

restriksjoner. Dette til tross for at det er snakk om alvorlig kriminalitet. Det må påpekes at isolasjonsbruk er uvanlig utenfor Skandinavia, og at det dermed ikke vil være nødvendig for *enhver* etterforskning.

Fullstendig isolasjon skal uansett kun brukes når andre restriksjoner ikke vil være tilstrekkelige for å hindre bevisforspillelse.⁹⁹ Delvis isolasjon forutsetter imidlertid at påtalemyndigheten vet hvem den siktede kan eller ikke kan ha kontakt med, noe som kan være vanskelig når påtalemyndigheten vet lite om saken. Det kan derfor argumenteres for at når man først mener at det fortsatt er bevisforspillelsesfare, til tross for at siktede er fengslet, så er det nødvendig med fullstendig isolasjon. Dette fordi man ikke har oversikt over de involverte, og derfor vil man ikke risikere bevisforspillelse. Argumentasjonen holder ikke mål. Man kunne like godt tenke seg at fengsling er så langt man kan gå på de bevisene som foreligger, men at isolasjon blir å gå over grensen.

Når rettspraksis er så uklar, må man falle tilbake på utgangspunktet i straffeprosessloven og hensynene bak konkretisering av bevisforspillelsesfare. Formålet med begrunnelse for isolasjon er at rettens kjennelser skal være etterprøvbare. Samtidig var formålet med lovendringen å oppfylle anbefalingene fra internasjonale kontrollorganer og bedre de siktedes rettigheter. Med en vag ordlyd og en uensartet praksis må menneskelige hensyn veie tungt. På strafferettens område vil dette gjøre seg særlig gjeldende. Isolasjon er et av de mest inngripende myndighetsinngrep i norsk rett, sammen med tvungen psykisk helsevern, og man må da kunne kreve at inngrepet kun ilegges når lovens vilkår er oppfylt. Det må være opp til lovgiver å endre konkretiseringskravet, dersom dette skal legges til grunn. Dette ble også understreket av Høyesterett i Rt. 2002 s. 1400.

3.2.3 Andre krav til begrunnelse ved fengslingsforlengelser?

Etter hvert som etterforskningen skrider frem vil bevisforspillelsesfaren endre seg. Det fremgår av rettspraksis at fortsatt varetektsfengsling *etter at sentrale deler av saken er*

---

⁹⁹ Se Ot.prp. nr. 66(2001-2002) s. 4.6.4.3

ferdig etterforsket, krever særskilt begrunnelse.¹⁰⁰ Ved fortsatt varetektsfengsling vil påtalemyndigheten være pålagt å opplyse om progresjonen i etterforskningen,¹⁰¹ slik at retten kan følge progresjonen i saken.

Retten kan begrunne fengsling i isolasjon med at medsiktede ikke er avhørt enda. Når de medsiktede er avhørt vil *denne* bevisforspillelsesfaren være borte. Det er kun hjemmel for å holde siktede isolert mens det er fare for bevisforspillelse, jf. strpl. § 187a. Det betyr dermed at isolasjonen skal opphøre så snart påtalemyndigheten har sikret de aktuelle bevis i saken.

Det kan være aktuelt å holde den siktede isolert etter at saken er ferdig etterforsket eller under hovedforhandling,¹⁰² på grunn av faren for påvirkning av vitner. Spørsmålet som gjør seg særlig gjeldende i disse tilfellene er om det fortsatt er sannsynlighetsovervekt for bevisforspillelsesfare når vitnene allerede har forklart seg for politiet, og andre tekniske bevis er hentet inn. Dersom den mistenkte forsøker å ødelegge bevis eller påvirke vitner etter avsluttet etterforskning, vil påtalemyndigheten ha forklaringer fra avhør som vitner kan konfronteres med, og motstrid vil tale imot deres troverdighet, jf. strpl. § 296(2).

3.2.4 Begrunnelse av isolasjonens lengde

Det følger av strpl. § 186a(2) siste punktum at isolasjonstiden skal være *så kort som mulig*. Kriminalomsorgens årsstatistikk for 2009 viser at isolasjonens lengde stort sett ligger på to til tre uker.¹⁰³

---

¹⁰⁰ Se eks Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 52-53, Rt. 2008 s. 663

¹⁰¹ Jf. strpl. § 185(2), tredje punktum

¹⁰² Se Rt. 2004 s. 457 premiss 20

¹⁰³ Kriminalomsorgens års statistikk for 2009 s. 14 viser at 96 % av isolasjonstilfellene opphørte innen 30 dager.

Ordlyden åpner for usikkerhet angående lengstefristen ved førstegangsfengsling. Det fremgår imidlertid klart av forarbeidene og rettspraksis at toukersfristen for førstegangsfengsling er absolutt.¹⁰⁴ Høyesteretts ankeutvalg uttalte i Rt. 2005 s. 1242 at:

“De vilkår loven oppstiller for forlengelse i inntil fire uker kan være oppfylt allerede ved første gangs beslutning om fullstendig isolasjon. Ordlyden i fjerde punktum åpner imidlertid bare for bruk av den lengre fristen ved forlengelse av en allerede besluttet isolasjon.”¹⁰⁵

Begrunnelsen for den korte fristen er at det tidlig i etterforskningen er usikkert hvor stort behovet for isolasjon er, idet man ikke har oversikt over bevissituasjonen.¹⁰⁶

Etter to uker vil påtalemyndigheten ha mer kunnskap om saken og kan da ta stilling til om det er behov for en forlengt periode. Dette støttes av formålet med siste lovendring som skjerpet kravet til bruk av isolasjon, at isolasjon bare skal brukes der det er strengt nødvendig.¹⁰⁷ Retten kan også sette en frist som er avhengig av sikring av konkrete bevis. For eksempel kan retten tillate fullstendig isolasjon inntil en medsiktet er avhørt.¹⁰⁸ Fristen bør i slike tilfeller være en bestemt dag eller uke, slik at den siktede kan ha noe å forholde seg til, samtidig som påtalemyndigheten får press på seg til å gjennomføre etterforskningen.

Retten *skal i hver sak* vurdere om en kortere frist kan være aktuelt.¹⁰⁹ For at det skal være realitet i denne vurderingen, må dette fremgå av kjennelsen hvorfor retten har satt den fristen den har satt. Det er imidlertid usikkert om det vil være tilstrekkelig å nevne at en frist på mindre enn to uker vil være utilstrekkelig, uten nærmere forklaring. Det kan være vanskelig å angi noen begrunnelse for at en frist ikke er lang nok, utover at det ikke vil

---

¹⁰⁴ Se eks. Innst. O. nr. 68 s. 6 og Rt. 2005 s. 1242

¹⁰⁵ Rt. 2005 s. 1242 premiss 16

¹⁰⁶ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 52

¹⁰⁷ Ibid, s. 135

¹⁰⁸ Det er flere eksempler på det i kjennelsene som er undersøkt, se avhandlingens kapittel 4

¹⁰⁹ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 135

være tilstrekkelig. Det ble ikke uttalt noe om dette i forarbeidene til loven da endringen kom i 2002.

Ved fortsatt varetektsfengsling i isolasjon kan retten beslutte at fornyet vurdering etter to uker er unødvendig av hensyn til *“etterforskningens art eller andre særlige omstendigheter”* og dermed beslutte fire ukers isolasjon, jf. strpl. § 186a(2) tredje punktum. I og med at fire ukers isolasjon er et ekstraordinært tiltak, må det opplyses i kjennelsen hva som er grunnen til et slikt tiltak.

Strpl. § 186a(3) fastsetter lengstefrister for isolasjon. Fristene er avhengig av strafferammen for de straffbare forhold siktelsen inneholder. I saker med strafferamme over seks år kan den siktede holdes isolert inntil 12 uker, jf. strpl. § 186a(3) b. Når *“tungtveiende hensyn gjør det nødvendig”* kan den siktede isoleres ut over 12 uker. Man må da kreve at begrunnelsen for at dette er nødvendig, fremgår av kjennelsesgrunnene.

3.2.5 Samme begrunnelseskrav der retten *ikke* tar isolasjonsbegjæringen til følge?

Når det gjelder begrunnelse for løslatelse uttalte Høyesteretts ankeutvalg i Rt. 2010 s. 1269 at begrunnelseskravet for fengslingskjennelser etter strpl. § 184(2) *ikke gjelder ved løslatelse*.¹¹⁰ Lovens alminnelige krav om begrunnelse av kjennelser etter strpl. § 52 gjelder.¹¹¹ Som et minstekrav må retten angi hva som ligger til grunn for avgjørelsen.

I forarbeidene til begrunnelseskravet i strpl. § 186(3) uttaler departementet at *“(…) det innføres et krav til begrunnelse for kjennelser som tillater bruk av isolasjon.”*¹¹² Når retten ikke ilegger isolasjon må det anses som tilstrekkelig at den oppgir at vilkårene for isolasjon ikke er oppfylt. Det vil ikke være større grunn til å kreve begrunnelse når isolasjon ikke ilegges, enn ved rene fengslingssaker. Man kan tenke seg at en grundig

---

¹¹⁰ Dette støttes av Bjerke/Keiserud (2001) s. 664

¹¹¹ Andenæs (2009) s. 299

¹¹² Ot.prp. nr. 81(1999-2000) s. 27-28

begrunnelse er påkrevd i forbindelse med en eventuell anke. Siden ankeinstansen skal foreta en helt ny vurdering av saken, vil det være tilstrekkelig at tingretten har vurdert spørsmålet og angitt hva som ikke anses oppfylt.

3.2.6 Forholdet til EMK- et eget begrunnelseskrav?

EMK er gitt forrang framfor norsk lov ved motstrid, jf. menneskerettsloven § 3.¹¹³ I utgangspunktet er verken varetektsfengsling eller fullstendig isolasjon i strid med konvensjonen.¹¹⁴ Det forutsettes at domstolen ved varetektsfengsling både vurderer om vilkårene etter strpl. kapittel 14 er oppfylt, samt de krav EMK artikkel 5 stiller.¹¹⁵

EMK artikkel 5 er konvensjonens bestemmelse om adgangen til frihetsberøvelse. Formålet med fengslingen må være å stille vedkommende for en kompetent domstol, jf. artikkel 5 nr. 1c. Pågrep og fengsling må derfor skje i forbindelse med etterforskning/forfølgning av saken.¹¹⁶ EMK artikkel 5 nr. 1c krever først og fremst at frihetsberøvelsen må være "lawful". Det innebærer at handlingen må være straffebelagt i nasjonal rett og at frihetsberøvelsen skjer i med hjemmel i lov.¹¹⁷ Videre må et av tilleggsvilkårene være oppfylt; mistanke om en straffbar handling, fare for at mistenkte begår en straffbar handling, eller fluktfare. EMD har i tillegg tolket inn bevisforspillelsesfare som et relevant fengslingsgrunnlag,¹¹⁸ til tross for at dette ikke fremgår av ordlyden. Rimelighetskravet i artikkel 5 nr. 3, krever i tillegg til at hovedforhandling skal gjennomføres innen "reasonable time", at fengslingen *som helhet* er rimelig.¹¹⁹ Det kreves dermed at fengslingsgrunnlaget må gjøre seg gjeldene med en viss tyngde for at fengslingen skal anses rimelig.¹²⁰

---

¹¹³ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (Menneskerettsloven) av 21. mai 1999

¹¹⁴ Jebens (2004) s. 255

¹¹⁵ Ibid s. 127 og 145

¹¹⁶ Jacobs/White (2006) s. 129

¹¹⁷ Høstmælingen (2006) s. 166-167

¹¹⁸ *Wemhoff v. Germany*, 27.96.68, Appl. no. 2122/64

¹¹⁹ Jebens (2004) s. 137

¹²⁰ Aall (2004) s. 277

Varetektsfengsling har en side til uskyldspresumsjonen i EMK artikkel 6 nr. 2. Uskyldspresumsjonen er ikke til hinder for at man bruker varetektsfengsling i forbindelse med straffesaker, så lenge det foreligger begrunnet mistanke.¹²¹ Påtalemyndigheten vil ha bevisbyrden for at vilkårene er oppfylt.¹²² Rimelighetsstandarden i artikkel 5 nr. 3 vil føre til at vilkårene for fengsling skjerpes ved fortsatt fengsling.¹²³

For at restriksjoner skal omfattes av EMK artikkel 5 må det anses som “ytterligere” frihetsberøvelse.¹²⁴ Det kan diskuteres om isolasjon vil falle innunder dette begrepet. Det vil EMD ta stilling til i den konkrete saken.¹²⁵

For at vernet etter artikkel 5 skal gjennomføres effektivt, kreves det at retten begrunner sine avgjørelser om fengsling, og restriksjoner som fullstendig isolasjon. Det fremheves i forarbeidene til siste lovendring av strpl. § 186a at bruken av isolasjon kan være konvensjonsstridig, dersom isolasjonen ikke er godt nok begrunnet.¹²⁶ Begrunnelse er nødvendig på grunn av overprøvelsesmuligheten EMD har over nasjonale avgjørelser.¹²⁷ EMD uttalte i *Labita v Italy*:

“It is essentially on the basis of the reasons given in these decisions and of the true facts mentioned by the applicant in his appeals, that the Court is called upon to decide whether or not there has been a violation of Article 5 § 3 of the Convention.”¹²⁸

---

¹²¹ Jebens (2004) s. 121

¹²² Strandbakken (2003) s. 494-495

¹²³ Jebens (2004) s. 277

¹²⁴ *Bollan v the United Kingdom* 04.05.00, Appl. No. 42117/98, se Jebens (2004) s. 101

¹²⁵ Jebens (2004) s. 255

¹²⁶ Ot.prp. nr. 66(2001-2002) s. 42

¹²⁷ Jebens (2004) s. 144

¹²⁸ *Labita v Italy*, 06.04.2000, Appl. No. 26772/95, para 152, fulgt opp i *Kudla v. Poland*, 26. 10. 2000, Appl. No 3210/96, para 110

Det er imidlertid usikkert om EMK krever at nasjonale domstoler redegjør for deres vurdering av kravene i EMK; at dette skal være en del av begrunnelsen for varetektsfengsling i isolasjon. EMD krevde ikke dette i overnevnte dom. I en del kjennelser ser man at domstolen kort viser til at EMK artikkel 5 nr. 3 er vurdert, uten ytterligere begrunnelse for at bestemmelsen anses oppfylt eller ikke. Det er uklart om retten anser seg *pålagt* å vurdere artikkel 5 eller om dette tas med kun fordi det er anført av forsvarer. Høyesterett uttalte i Rt. 2005 s. 140: “Det er hevet over tvil at bestemmelsene i straffeprosessloven kapittel 14 om pågrep og fengsling har vært forstått og anvendt slik at kravene etter artikkel 5 nr. 4 er oppfylt. Det gjelder også kontrollen med den isolasjon domstolen selv har besluttet, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd og § 186a.”¹²⁹

Siden norske regler skal tolkes i samsvar med EMK, vil det ikke være behov for en særskilt begrunnelse for om EMK artikkel 5 er oppfylt. Dersom norske domstoler begrunner sine avgjørelser med norske regler, vil dette være tilstrekkelig for at EMD skal kunne prøve om fengslingen var lovlig.

3.2.7 Forholdet til andre artikler i EMK

Selv om varetektsfengsling i isolasjon er begrunnet i norske regler og at fengslingen oppfylder kravene i EMK artikkel 5, kan isolasjonen fortsatt utgjøre konvensjonsbrudd.¹³⁰ Artikkel 3 og 8 stiller krav til at lengden og nødvendigheten av isolasjon må begrunnes for å kunne påvise om fengslingen anses konvensjonsmessig. Dette henger sammen med EMDs overprøvningsmulighet, som omtalt over.

EMK artikkel 3 forbyr all tortur og nedverdiggende behandling, uavhengig av situasjonen. Artikkel 3 kan begrense adgangen til bruk av isolasjon,¹³¹ fordi langvarig isolasjon kan bli ansett som tortur eller nedverdige eller umenneskelig behandling. Dersom

---

¹²⁹ Rt. 2005 s. 140 premiss 17

¹³⁰ Jebens (2004) s. 254

¹³¹ Innst. O. nr. 68(2001-2002) punkt 4.6.1

fengslingskjennelsen ikke i tilstrekkelig grad begrunner hvorfor bruk av isolasjon over lang tid skal ilegges, kan dette anses i strid med artikkel 3. Vurderingen er forbeholden av den konkrete situasjonen, avhengig av varighet, formål og inngrepets virkning overfor den enkelte.¹³²

Dette kan videre gjøre seg gjeldende dersom de materielle vilkårene for fengsling ikke i tilstrekkelig grad er begrunnet. Et av grunnvilkår for bruk av restriksjoner generelt er at dette ikke ilegges for å fremskaffe tilståelse eller har en pønål hensikt.¹³³ Dersom dette er den *reelle* grunnen for isolasjonen, kan det føre til at fengslingen anses i strid med artikkel 3. Dette ble særlig kritisert av CPT i forbindelse med et besøk i Norge i 2005.¹³⁴ Denne praksisen ble i ettertid slått hardt ned på i Riksadvokatens rundskriv nr. 4/ 2006,¹³⁵ og skal ikke skje i dag. Det kan dessuten føre til straff for polititjenestemennene, jf. strl. § 325(1) og § 324.

Fullstendig isolasjon kan komme i strid med EMK artikkel 8 om retten til familieliv, idet den siktede ikke kan ha kontakt med sin familie den tiden vedkommende sitter isolert. Isolasjon vil ikke være i strid med retten til familieliv, så lenge inngrepet er hjemlet i lov, søker å oppnå et av de opplistede legitime formål, og det er nødvendig i et demokratisk samfunn, jf. EMK artikkel 8(2). Det vil videre bety at så lenge illeggelsen oppfyller lovens vilkår, og at retten oppfyller kravet til begrunnelse og de satte fristene, vil fullstendig isolasjon kunne anses “nødvendig i et demokratisk samfunn”, på grunn av behovet for oppklaring av kriminalitet. Det vil dermed være avgjørende at det begrunnes i kjennelsen at isolasjon er “nødvendig i et demokratisk samfunn” for at fengslingen skal anses konvensjonsmessig.

---

¹³² Aall (2004) s. 160

¹³³ *Kröcher and Möller v. Sveits*, 09.07.1981, Appl. No. 8463/78, Se også Jebens (2004) s. 255

¹³⁴ CPTs rapport av 16. desember 2005 s. 29

¹³⁵ Riksadvokatens rundskriv nr. 4/2006 punkt 2

4 Oppfylles rettens begrunnelseskrav i praksis?

Som påvist ovenfor krever loven at retten begrunner kjennelsene med konkrete holdepunkter om risiko og sannsynlighet for bevisforspillelse. Videre skal retten angi konkret hvilke etterforskingsskritt som kan bli skadelidende, dersom den siktede ikke isoleres til tross for at vedkommende allerede er varetektsfengslet. Deretter skal retten vurdere om et mindre inngripende tiltak kan være tilstrekkelig, og velge en bestemt varighet for isolasjonens. Under neste punkt skal vi se nærmere på om begrunnelseskravet oppfylles i praksis.

4.1 Generelle observasjoner

Av de 59 tingrettskjennelsene jeg har vurdert dreide 26 av kjennelsene seg om narkotikakriminalitet, herunder alle fra Halden tingrett. De andre kjennelsene gjelder annen alvorlig kriminalitet som grovt ran, drap og drapsforsøk, samt økonomisk kriminalitet med mer.

I 26 av 59 tilfeller ble det ilagt brev- og besøksforbud i tillegg til isolasjon. Fire av de siktede ble i tillegg ilagt mediaforbud, og 12 ble ilagt brev- og besøkskontroll.¹³⁶ Alle varetektsfengslede fra Drammen og Halden tingrett ble ilagt enten brev- og besøksforbud eller- kontroll, i tillegg til fullstendig isolasjon.

Siden utvalget av kjennelser var begrenset var det ikke mulig å legge merke til lokale forskjeller i begrunnelsene.

---

¹³⁶ I utregningene er det ikke tatt høyde for at samme person er fengslet flere ganger.

Nedenfor vil jeg først redegjøre for de generelle observasjonene jeg så ved analyse av kjennelsene og i neste punkt jeg vise til konkrete eksempler på “begrunnelsestypene” for kjennelsene fra Oslo. Kjennelsene fra Halden og Drammen tingrett behandles ikke etter denne inndelingen. Kjennelser fra de ulike tingrettene vil for ordens skyld bli presentert hver for seg. De siterte avsnittene med begrunnelse for isolasjon er stort sett gjengitt i sin helhet. Lagmannsrettens overprøvelser blir nevnt underveis, men behandles også samlet til slutt i kapittel 4.

4.2 Oversikt over begrunnelsene

Det generelle inntrykket av kjennelsene er at de fremstår som “standardkjennelser”. Begrunnelsene oppfyller stort sett *bare deler av lovens krav*. De aller fleste kjennelsene har et eget avsnitt om fullstendig isolasjon. De som ikke har et eget avsnitt, vurderer alle restriksjonene samlet. Dette kan ikke anses riktig, da restriksjonene har ulike vilkår. De fleste kjennelsene henviser til lovhjemmelen, men få viser til hvilke vurderinger som skal ligge til grunn for fullstendig isolasjon.

Som det vil bli redegjort for under, er det to hovedelementer i begrunnelsene som ikke oppfylles i praksis.

Svært mange kjennelser viser kun til “nærliggende bevisforspillelsesfare, dersom vedkommende får mulighet til å kommunisere med andre innsatte.” Det er imidlertid overraskende få som *drøfter* hva den “nærliggende bevisforspillelsen” består i, og hvorfor og hvordan det gjør seg gjeldende i den konkrete saken. Dette gjelder særlig ved førstegangsfengslingene, og det kan synes som at retten anlegger et lavere konkretiseringskrav ved disse kjennelsene, som diskutert i punkt 3.2.2 ovenfor.

I flere tilfeller viser retten også kun til en ovenstående drøftelse av bevisforspillelsesfare etter strpl. § 171 nr. 2, i stedet for å drøfte dette på nytt under vurderingen om fullstendig isolasjon, sett i lys av at vedkommende blir fengslet. I mange kjennelser kan det virke som at dersom retten finner at bevisforspillelse foreligger, vil det også være tilstrekkelig

bevisforspillelsesfare til å ilegge fullstendig isolasjon. Som vi har sett tidligere, må sannsynlighetsvurderingen bli en annen etter strpl. § 186a.

Videre er det mange kjennelser som viser til “etterforskningshensyn” som eneste begrunnelse for at det er fare for bevisforspillelse. Om dette skyldes at fengslingsbegjæringene er for dårlig begrunnet eller om rettens vurdering er fortatt etter en helhetsvurdering og derfor ikke er kommet frem i kjennelsene, vites ikke. Det er slått fast i forarbeidene at dette er et relevant hensyn, sett i lys av sakens alvorlighetsgrad.¹³⁷ Dette kan ikke anses å oppfylle lovens krav om konkret begrunnelse, da etterforskningshensyn er begrunnelsen for isolasjonsinstituttet generelt, og man må kreve en mer spesifikk begrunnelse enn dette i de konkrete sakene.

Det er påfallende at retten i saker der det er mange involverte, bruker den samme begrunnelsen for de medsiktede. Det vil ikke alltid være sammenfallende hva og hvordan de forskjellige kan forspille bevis, slik at dette kan ikke anses tilstrekkelig. Særlig i sakene fra Drammen og Halden tingrett gjentok retten samme begrunnelse for flere siktede i samme sak.

Høyesterett har uttalt at domstolene må ta tidligere kjennelser i betraktning ved fortsatt bruk av isolasjon.¹³⁸ Dette oppfylles i de aller fleste tilfeller, der den siktede tidligere har sittet i isolasjon i forbindelse med saken. Mange av kjennelsene tar i denne sammenheng i betraktning den belastning som isolasjon innebærer for den fengslede, selv om dette i kun to tilfeller førte til opphevelse av restriksjonen.

Det viste seg imidlertid at de kjennelsene hvor retten *kun* skal vurdere fortsatt isolasjon er begrunnelsene mye mer inngående og mye lengre. Det kan være mange grunner til dette, blant annet tid og/eller grundigere fengslingsbegjæringer. Det var imidlertid veldig få av

---

¹³⁷ Innst. O. nr. 68 (2001-2002) punkt 4.6.2

¹³⁸ Se Rt. 2004 s. 1629

disse kjennelsene blant det undersøkte materiale, så denne observasjonen trenger ikke nødvendigvis å være gjennomgående for denne typen kjennelser.

4.3 Oslo tingrett

4.3.1 Etterforskningshensyn som begrunnelse

Mange av kjennelsene begrunner isolasjonen kun med etterforskningshensyn. Det er tilfelle i Oslo tingretts kjennelse av 19. november 2010, der rettens begrunnelse er som følger: “Retten tar også til følge påtalemyndighetens begjæring at siktede undergis fullstendig isolasjon i to uker. I en alvorlig sak som den forliggende, kan det være vanskelig i etterforskningens helt innledende fase å ha oversikt over hvem den siktede ikke kan ha kontakt med. Av denne grunn finner retten det nødvendig med fullstendig isolasjon i to uker.”¹³⁹ Retten verken nevner eller vurderer lovens vilkår i begrunnelsen for isolasjonen. Saken er en alvorlig narkotikasak, og isolasjon vil antagelig være ønskelig av hensyn til etterforskningen at siktede ikke får noen som helst mulighet til å snakke med de medsiktede eller vitner. Slik vil det imidlertid være i de aller fleste alvorlige straffesaker, og kan ikke alene begrunne isolasjon.

Den samme typen begrunnelse går igjen i mange av førstegangsfengslingene. Se for eksempel:

“Retten finner at tungtveiende etterforskningshensyn gjør det påkrevd at det treffes tiltak som forhindrer siktede i å kommunisere med andre involverte. Av den grunn mener retten at siktede må undergis brev- og besøkskontroll i inntil fire uker, samt fullstendig isolasjon de to første ukene.”¹⁴⁰

“Påtalemyndigheten har bedt om rettens kjennelse for fullstendig isolasjon i to uker. Hensynet til etterforskningen tilsier slik isolasjon innledningsvis, men da dette er et særlig inngripende tiltak, forventer retten at de viktigste avhørene er foretatt i løpet av denne

---

¹³⁹ Oslo tingretts kjennelse av 19. november 2010, sak nr. 10-184075ENE-OTIR (3). Noen av kjennelsene gjelder samme sak og har derfor samme sak nr. Tallene i parentes indikerer hvilket nummer i rekken rettsmøtet ble holdt.

¹⁴⁰ Oslo tingretts kjennelse av 7. januar 2011, sak nr.11-003592ENE-OTIR

to-ukersperioden. Det vises til straffeprosessloven § 186a.”¹⁴¹

De siktede i sistnevnte sak var siktet for grove ran. I slike saker er det gjerne flere involverte og man antar at det skal lite til for å spolere etterforskningen. Det vil imidlertid være fullt mulig å la etterforskningshensyn veie tungt, men likevel forklare hva og hvorfor bevisforspillelse vil være skadelig for saken. Retten understreker riktignok at de viktigste avhørene skal foretas i løpet av den angitte perioden, noe som kan være viktig ved en eventuell senere vurdering om isolasjonsbruk i saken. I flere saker understreker retten hvilke tiltak påtalemyndigheten bør gjennomføre i løpet av den besluttede fengslingsperioden. Dette legger et press på etterforskningen og kontrollerer at isolasjon kun varer mens det er bevisforspillelsesfare, jf. strpl. § 187a.

I Oslo tingretts kjennelse av 15. januar 2011 gikk imidlertid rettens anbefaling for langt da retten uttalte: “Retten bemerker at en detaljert forklaring fra siktede kan redusere behovet for fullstendig isolasjon. Det legges til grunn at påtalemyndigheten tar en løpende vurdering av dette etter hvert som etterforskningen skrider frem.”¹⁴²

Begrunnelsen mangler ikke bare henvisning til lovens vilkår, men kommer med en indirekte trussel til siktede om at siktede kan komme ut av isolasjon, dersom han forklarer seg. Dette er gjentatt i kjennelsen for medsiktede.¹⁴³ Dette er i strid med den siktetes rett til å forholde seg taus og ikke uttale seg om saken, dersom han ikke ønsker, jf. strpl. § 230, jf. § 232. Kritikken fra internasjonale kontrollorganer gikk ut på nettopp dette problemet.¹⁴⁴ Dette ble hardt slått ned på at Riksadvokaten.¹⁴⁵

4.3.2 Abstrakte og generelle begrunnelser

Som diskutert over i punkt 3. 2. 2 kan det virke som at tingretten praktiserer et

---

¹⁴¹ Oslo tingretts kjennelse av 11. januar 2011, sak nr. 11-005294ENE-OTIR

¹⁴² Oslo tingretts kjennelse av 15. januar 2011, sak nr. 11-008217ENE-OTIR(1)

¹⁴³ Oslo tingretts kjennelse av 15. januar 2011, sak nr. 11-008217ENE-OTIR(2)

¹⁴⁴ CPTs rapport av 16. desember 2005 s. 29

¹⁴⁵ Rundskriv nr 4/2006, punkt 2

“dynamisk” begrunnelseskrav ved førstegangsfengslinger. Det er tydelig at det kreves lite konkretisering av bevisforspillelsesfaren tidlig i etterforskningsfasen. Det var for eksempel tilfelle i Oslo tingretts kjennelse av 28. januar 2011: “Fullstendig isolasjon er et inngripende tiltak, men retten ser det helt nødvendig i den innledende fasen av etterforskningen at ikke siktede får tilgang til informasjon om saken som han kan bruke til å tilpasse sin forklaring eller påvirke andre. Det er av stor betydning at ikke siktede kan kommunisere via andre med medsiktede.”¹⁴⁶ Denne saken gjaldt fengsling for mistanke om narkotikakriminalitet og drap. Begrunnelsen er helt generell og sier ingen ting om mulighetene for bevisforspillelse eller om dette vil være aktuelt i denne saken. Vilkårene for isolasjon er heller ikke nevnt. Retten begrunner også isolasjonen med “tilpasning av egen forklaring”, noe som ikke engang anses som bevisforspillelse. Ved en så alvorlig siktelse må man kunne kreve at retten angir mer utførlig hva som er grunnen til at vedkommende blir sittende på isolasjon, utover hensynet til etterforskningen.

Likende begrunnelse ble gitt i Oslo tingretts kjennelse av 26. november 2011, som også gjaldt drapsforsøk, jf. strl. § 233, jf. § 49. “Påtalemyndigheten har dessuten bedt om rettens kjennelse for fullstendig isolasjon i 2 uker, jf. straffprosessloven § 186a. Retten finner på bakgrunn av saken er i en innledende fase og at hensynet til etterforskningen med styrke tilsier at siktede holdes isolert fra øvrige innsatte.”¹⁴⁷ På grunn av sakens art er det klart at etterforskning skal prioriteres og bør gjennomføres uten store forstyrrelser. Samtidig vil behovet for begrunnelse gjøre seg særlig gjeldene for de involverte, nettopp på grunn av den alvorlige siktelsen. Det skal ikke være automatikk i å ilegge isolasjon i alvorlige saker.¹⁴⁸ Retten begrunnet fengsling i medhold av strpl. § 171 nr. 2 med holdepunkter i klausulerte dokumenter, noe som kan forklare den knappe begrunnelsen for isolasjon. Retten viser imidlertid verken til vurderingen etter § 171 nr. 2 eller til de klausulerte dokumentene i begrunnelsen om isolasjon.

---

¹⁴⁶ Oslo tingretts kjennelse av 28. januar 2011, sak nr. 11-016281ENE-OTIR

¹⁴⁷ Oslo tingretts kjennelse av 26. november 2010, sak nr. 10-188425ENE-OTIR

¹⁴⁸ Se Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 135, hvor det fremgår at isolasjon kun skal brukes når det er “strengt nødvendig”.

Noen av kjennelsene er så generelle at de kun nevner lovens vilkår uten å vurdere dem.

Se for eksempel:

“Påtalemyndigheten har dessuten bedt om rettens kjennelse for fullstendig isolasjon i 2 uker. Retten finner at det er en reell mulighet for at siktede vil forspille bevis i saken dersom han ikke undergis fullstendig isolasjon, og at det også er overveiende sannsynlig at han vil benytte seg av denne muligheten i forhold til denne medsiktede og/eller vitner hensett til at siktelsen gjelder et meget alvorlig straffbart forhold.”¹⁴⁹

Saken dreier seg om alvorlig økonomisk kriminalitet, hvitvasking. Begrunnelsen er ordrett gjentatt i fengslingskjennelsene for *tre* andre medsiktede i saken, til tross for at disse angivelig har hatt ulike roller i den straffbare handlingen. Det er noe som går igjen i flere kjennelser.¹⁵⁰ Det er påfallende at mange av kjennelsene bruker nøyaktig samme begrunnelse for isolasjon for de ulike aktørene. Loven krever en konkret angivelse av bevisforspillelsesfaren og det vil da ikke nødvendigvis være tilstrekkelig å legge den samme vurderingen til grunn for alle de involverte. Det kan tyde på at retten legger til grunn et standardisert syn på hvordan bevisforspillelsen kan skje, og at man antar at alle siktede ved alvorlig kriminalitet uansett vil benytte seg av denne muligheten.

I overnevnte sak hadde den siktede samtykket til fengsling og isolasjon. Det kan dermed spørres om samtykke kan tillate en dårligere begrunnelse. Samtykke til fengsling og samtykke til kontorforretning er noe som skjer nokså ofte. Samtykke i seg selv kan ikke begrunne isolasjon. Retten må foreta en realitetsvurdering av saken. Hensynet til trygg prosess taler med styrke for at retten, til tross for samtykke vurderer saken grundig. Den siktede vil ofte være under strekt press og det vil være opp til forsvarer og retten å sikre at siktedes rettigheter blir ivaretatt.

---

¹⁴⁹ Oslo tingretts kjennelse av 19. november 2010, sak nr. 10-183238ENE-OTIR(1-3)

¹⁵⁰ Se også Oslo tingretts kjennelse av 30. desember 2010, sak nr. 10-206183ENE-OTIR

4.3.3 Skreddersydde opplegg

CPT anbefalte Norge å innføre mer skreddersydde opplegg for varetektsinnsatte med fullstendig isolasjon, for å lette påkjenningen dette innebærer.¹⁵¹ Retten skal alltid vurdere om mindre inngripende tvangsmidler kan brukes,¹⁵² herunder delvis isolasjon. Det vil være vanskelig å kommunisere ut av fengslet, dersom man sitter på delvis isolasjon. Dette kan imidlertid være ressurskrevende for fengselet og påtalemyndigheten. Det kan være noe av grunnen til at påtalemyndigheten oftere begjærer fullstendig isolasjon. Det fremgår av Bakke og Myhrers undersøkelse at det kun i 14 % av tilfellene ble begjært delvis isolasjon, mens det i 25 % av tilfellene var begjært fullstendig isolasjon.¹⁵³

Eksemplene fra Oslo tingrett viser at delvis isolasjon eller skreddersydde fengslingsopplegg sjelden skjer i praksis. Ett eksempel er:

“Retten finner at det er påtrengende nødvendig å isolere siktede slik politiet ber om. Retten ser det slik at det særlig ved en førstegangsfengsling kan være vanskelig å identifisere hvilke andre innsatte siktede må skjermes fra for å unngå bevisforspillelse – noe som innebærer at en delvis isolasjon. I etterforskningens innledende fase vil det for påtalemyndighetene være vanskelig å ha oversikt over hvem den siktede ikke kan ha kontakt med. Retten tar altså begjæringen om fullstendig isolasjon i to uker til følge.”¹⁵⁴

Den overnevnte grunnen – at man ikke klarer ikke å angi hvem den siktede kan ha kontakt med – er sannsynligvis den gjennomgående begrunnelsen for at delvis isolasjon brukes sjelden. Ingen av de undersøkte kjennelsene besluttet delvis isolasjon av siktede, der påtalemyndigheten hadde begjært fullstendig isolasjon.

---

¹⁵¹ CPTs rapport av 16. desember 2005 s. 17

¹⁵² Se Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 4.6.4.3

¹⁵³ Bakke/Myhrer (2009) s. 20 og 22

¹⁵⁴ Oslo tingretts kjennelse av 19. november 2010, Sak nr. 10-184075ENE-OTIR (1)

I flere tilfeller settes imidlertid isolasjonen til en begrenset periode, avhengig av etterforskningens gang, for eksempel frem til medsiktede er avhørt, slik det fremgår av følgende sak:

“Påtalemyndigheten har også begjært kjennelse for brev- og besøkskontroll for 4 uker. Påtalemyndigheten har videre begjært fullstendig isolasjon frem til siktede skal avhøres mandag 20.12.2010. Retten finner at det av hensyn til etterforskningen er viktig at siktede at siktede bør undergis brev- og besøkskontroll i inntil 4 uker samt fullstendig isolasjon som begjært av politiet, idet slike restriksjoner ikke anses som noe uforholdsmessig inngrep og er tilstrekkelig begrunnet, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd.”¹⁵⁵

Det er også flere tilfeller der retten setter isolasjonstiden kortere enn hva som er begjært av påtalemyndigheten.

“Påtalemyndigheten har også begjært kjennelse for brev- og besøkskontroll i fire uker og fullstendig isolasjon i to uker. Under henvisning til det som er anført over, mener retten det er grunnlag for restriksjoner. Derimot bør disse begrenses i tid, slik at spørsmålet kan prøves påny når de siktede har forklart seg og politiet har fått bedre oversikt over saken. Brev og besøkskontrollen begrenses derfor til 3 uker og den fullstendige isolasjonen i 1 uke.”¹⁵⁶

4.3.4 Begrunnelse for isolasjon utover to uker

I flere av kjennelsene har påtalemyndigheten begjært fire ukers isolasjon, da de mener at ny behandling etter to uker vil være unødvendig, jf. strpl. § 186a(2) tredje punktum. Dette vil være tilfelle i komplekse og store saker med flere involverte, der man kan si med nokså stor sikkerhet at man ikke vil få kartlagt bevissituasjonen i løpet av to uker, som er lovens hovedregel.

I Oslo tingretts kjennelse av 10. desember 2010¹⁵⁷ ble siktede ilagt fire ukers isolasjon, dog med tillatelse til å få besøk av mor og bror. I samme sak fikk medsiktede tillatelse til å møte kjæreste og sønn.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Oslo tingretts kjennelse av 17. desember 2010, sak nr. 10-200495ENE-OTIR

¹⁵⁶ Oslo tingretts kjennelse av 13. januar 2011, sak nr. 11-006867ENE-OTIR

“Påtalemyndigheten har også begjært fullstendig isolasjon for hele fengslingsperioden, jf. straffeprosessloven § 186a. Dette er et alvorlig inngrep, men retten finner at det på et tidlig stadium av etterforskningen av en så alvorlig sak er grunnlag for dette. Imidlertid forutsettes det at politiet vurderer nødvendigheten av dette tiltaket fortløpende og lar det bortfalle dersom det ikke lenger begrunnelse for det. Retten finner at det etter omstendighetene ikke er påkrevet med fornyet prøving etter 2 uker, idet man anser dette uten betydning ut fra sakens etterforskningsmessige situasjon.”¹⁵⁹

I denne saken mener retten at saken er så alvorlig at dette er påkrevd, men verken nevner eller vurderer vilkårene. Dette må anses som en alvorlig feil fra rettens side. Det er ikke nevnt noe om bevisforspillelsesfaren eller begrunnelsen for hvorfor isolasjon utover lovens lengstefrist vil være nødvendig. Saken dreier seg om grenseoverskridende kriminalitet, og dette kan være noe av årsaken til at begrunnelsen er så kort fordi man ønsker å oppklare saken. Det er mye som tyder på at retten vet svært lite om saken, men den anser likevel isolasjon som nødvendig.

Kjennelsene ble anket til lagmannsretten, men ble likevel opprettholdt basert på etterforskningshensyn.¹⁶⁰ Lagmannsretten har heller ingen kommentar til at det blir besluttet fire ukers isolasjon. Lagmannsretten har imidlertid samme begrunnelse for de to siktede.

4.3.5 Rene isolasjonskjennelser

Kjennelsene som kun vurderer forlengelse av isolasjon skiller seg ut i mengden når det gjelder begrunnelsene. De seks kjennelsene som har gode begrunnelser gjelder samme sak, en alvorlig narkotikasak med grenseoverskridende forhold. Tre av kjennelsene gjelder samme person. Siden retten besluttet isolasjon i to uker av gangen omfatter det

---

¹⁵⁷ Oslo tingretts kjennelse av 10. desember, sak nr.10- 195846ENE-OTIR(1)

¹⁵⁸ Oslo tingretts kjennelse av 10. desember, sak nr.10- 195846ENE-OTIR(3)

¹⁵⁹ Oslo tingretts kjennelse av 10. desember 2010, sak nr. 10-195846ENE-OTIR(1 og 3)

¹⁶⁰ Borgarting lagmannsretts kjennelse av 16. desember 2010, sak nr. 10- 197154SAK-BORG/04, Borgarting lagmannsretts kjennelse av 16. desember 2010, sak nr. 10- 196694SAK-BORG/04

undersøkte materiale både fengslingsforlengelser og kjennelser for forlenget isolasjon i den aktuelle saken. Det er tydelig forskjell på begrunnelsene.

I kjennelse av 1. desember 2010¹⁶¹ foretar tingretten en nokså kort, men likevel konkret vurdering av bevisforspillelsesfaren. I kjennelsen av 3. januar 2011¹⁶² vurderte retten om isolasjon skulle forlenges i to uker til.¹⁶³ Kjennelsen har med alle elementene i begrunnelseskravet, noe som fører til at begrunnelsen er lang og strekker seg over to sider. Det er tydelig at påtalemyndigheten nå vet mer bevissituasjonen og at retten derfor har flere holdepunkter å vise til i sin begrunnelse. Begrunnelsen er imidlertid gjengitt i kjennelsene til de tre andre siktede i saken.¹⁶⁴ Dette er betenkelig, da påtalemyndigheten tydelig vet en del om saken. De siktede hadde også sittet varetektsfengslet i seks uker med isolasjon under hele perioden.

4.3.6 Begrunnelse for å *ikke* ilegge isolasjon

Av de i alt 48 kjennelsene jeg har undersøkt fra Oslo tingrett besluttet retten kun i to tilfeller at isolasjon ikke skulle ilegges. Rettens beslutning er basert på to ulike begrunnelser. Den ene på grunn av den siktedes helse og den andre på grunn av andre restriksjoner.

“Påtalemyndigheten har dessuten bedt om rettens kjennelse for fullstendig isolasjon. Retten finner at dette vil være et uforholdsmessig inngrep overfor siktede på grunn av hans psykiske situasjon, jf. hans rettslige forklaring i dag.”¹⁶⁵

---

¹⁶¹ Oslo tingretts kjennelse av 1. desember 2010, sak nr. 10- 190904ENE-OTIR

¹⁶² Oslo tingretts kjennelse av 3. januar 2011, sak nr. 10-206211ENE-OTIR(1)

¹⁶³ Kjennelsen er vedlagt som vedlegg 1

¹⁶⁴ Oslo tingretts kjennelse av 3. januar 2011, sak nr. 10-206211ENE-OTIR(2); Oslo tingretts kjennelse av 3. januar 2011, Sak nr. 10-206211ENE-OTIR(3); Oslo tingretts kjennelse av 3. januar 2011, sak nr. 10-206211ENE-OTIR(4)

¹⁶⁵ Oslo tingretts kjennelse av 22. november 2010, sak nr 10-184890ENE-OTIR

Denne kjennelsen ble anket av påtalemyndigheten, men opprettholdt av lagmannsretten i kjennelse av 25. november 2010.¹⁶⁶

I Oslo tingretts kjennelse av 25. januar 2011 viser retten til Rt. 2002 s. 1375, der det påpekes at det vil ha betydning for sannsynlighetsvurderingen for “nærliggende bevisforspillelsesfare” etter strpl. § 186a at den siktede ilegges andre restriksjoner. Retten finner dermed at kravene for fullstendig isolasjon ikke anses oppfylt.

“Retten viser til at det er besluttet brev- og besøksforbud og finner ikke at det foreligger objektive holdepunkter som tilsier at det foreligger nærliggende fare for bevisforspillelse så lenge siktede er undergitt brev- og besøksforbud. Begjæringen om fullstendig isolasjon tas derfor ikke til følge.”¹⁶⁷

4.4 Halden tingrett

Gjennomgående begrunnelse i kjennelsene fra Halden tingrett er “hensynet til etterforskningen”. Alle sakene fra Halden dreier seg om narkotikakriminalitet, hvor fire av fem saker gjelder samme straffesak. Isolasjon ilegges ofte i forbindelse med narkotikakriminalitet, fordi etterforskningen er svært viktig for å bekjempe denne type grenseoverskridende kriminalitet. Nettopp fordi man anser narkotikakriminalitet som svært skadelig for samfunnet og at det vil rettferdiggjøre de eventuelle psykiske påkjenningene for de isolerte. Dette har lenge vært en prioritet for politiet, se Riksadvokatens rundskriv fra 2010.¹⁶⁸

Disse typene begrunnelser kan dermed oppfylle kravet til begrunnelse, *dersom* de vurderer den konkrete bevissituasjonen i forhold til den enkelte siktede. “Av hensyn til etterforskningen” i seg selv vil imidlertid ikke oppfylle kravet til begrunnelse etter strpl. § 186a(4), jf. § 186(3).

---

¹⁶⁶ Borgarting lagmannsrett kjennelse av 25. november 2010, sak nr. 10-186052SAK-BORG/04

¹⁶⁷ Oslo tingretts kjennelse av 25. januar 2011, sak nr. 11-013841ENE-OTIR

¹⁶⁸ Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2010, punkt 4, Rundskriv nr. 2 /2010 s. 7

I en av sakene er fullstendig isolasjon begrunnet med: “I denne fasen av etterforskningen kan selv helt kortvarig kontakt med utenverden, gjennom andre innsatte eller på annen måte, være til betydelig skade for etterforskningen.”¹⁶⁹ Til tross for at retten gjennomgår faren for bevisforspillelse etter § 171 nr. 2 i avsnittet over, vil ikke denne korte setningen oppfylle kravet til begrunnelse av fullstendig isolasjon. Retten redegjør verken for den konkrete bevisforspillelsesfaren sett i lys av at vedkommende faktisk er fengslet, eller sannsynligheten for at vedkommende vil benytte seg av denne muligheten.

Liknende begrunnelse ble lagt til grunn i kjennelse av 6. desember 2010, der rettens begrunnelse for isolasjon er som følger: “For at siktede effektivt skal hindres i å etablere kontakt med medskyldige, er det nødvendig å hindre at slik kontakt etableres via andre fengselsinnsatte.”¹⁷⁰ Det fremgår både av rettspraksis og forarbeidene at det ikke er tilstrekkelig at isolasjonen anses “nødvendig”.¹⁷¹

Ingen av kjennelsene vurderer konkret om vedkommende faktisk kommer til å benytte seg av muligheten for bevisforspillelse.

4.5 Drammen tingrett

Av de fem kjennelsene fra Drammen tingrett er fire av kjennelsene i samme voldtekts-sak. Fengslingsmøtene skjedde over to dager og fengslingskjennelsene er av nokså ulik karakter. Den første uttrykker kort og greit at vilkårene er oppfylt: “For at etterforskningen i innledningsfasen skal kunne gjennomføres uten at de siktede tilpasser sine forklaringer er det av vesentlig betydning at de siktede ikke skal gis anledning til å kommunisere”.¹⁷² Retten mener at dette ikke kan oppnås uten fullstendig isolasjon, til

---

¹⁶⁹ Halden tingretts kjennelse av 15. november 2010, sak nr. 10-180636ENE-HALD og Halden tingretts kjennelse av 11. november 2010, Sak nr. 10-180400ENE- HALD

¹⁷⁰ Halden tingretts kjennelse av 6. desember 2010, sak nr. 10- 192756ENE-HALD

¹⁷¹ Se eks. Rt. 2006 s. 1726 premiss 14, Rt. 2008 s. 109 premiss 13, Rt. 2008 s. 111 premiss 12, og Rt. 2010 s. 989 premiss 15-17, Ot.prp.nr. 81(1999-2000) s. 45

¹⁷² Drammen tingretts kjennelse av 7. desember 2010, sak nr. 10- 193821ENE-DRAM

tross for at de siktede sitter i ulike fengsler. Begrunnelsen etterlater tvil vedrørende tolkning av hva som ligger i bevisforspillelsesfaren. For den tredje og fjerde siktede ble fengslingsmøtet avholdt neste dag, og kjennelsen hadde en langt mer utfyllende redegjørelse for bevisforspillelsesfaren. Her redegjøres det for at det er et stort polsk nettverk i Norge og etter hvert i norske fengsler.¹⁷³ Det påpekes at det er mulig å kommunisere mellom fengslene gjennom andre innsatte som ikke sitter på restriksjoner. Til tross for at det angis hvordan bevisforspillelse fortsatt kan være mulig, selv om de siktede sitter i ulike fengsler, vurderer ikke retten hvorfor dette nødvendigvis gjør seg gjeldende i denne saken.

4.6 Lagmannsrettsavgjørelser

Fengslingskjennelser kan ankes til lagmannsretten, jf. strpl. § 378 nr. 2, jf. § 377. Lagmannsretten skal da foreta en ny vurdering av saken. Ankeinstansen skal prøve den faktiske og den rettslige siden av tingrettens kjennelse, og samtidig vurdere om restriksjonen bør ilegges.¹⁷⁴ Lagmannsretten skal i utgangspunktet forholde seg til ankegrunnene, jf. strpl. § 385, men det finnes unntak hvor det vil være mest forsvarlig å gå utover disse begrensningene, se tredje ledd.

I alt 12 av kjennelsene ble anket til Borgarting lagmannsrett for den angitte perioden. Ingen av de undersøkte tingrettskjennelsene ble anket på grunn av *manglende begrunnelse* for ileggelse av fullstendig isolasjon. 9 av 12 anket tingrettens kjennelse i sin helhet, og 3 anket kun over ileggelse av restriksjoner. Lagmannsretten støtter seg i mange av tilfellene til tingrettens begrunnelser om isolasjon, som indikerer at de anser begrunnelsen tilstrekkelig. Lagmannsretten må dermed ha tatt stilling til om begrunnelsen i tingretten holder mål.

Med henvisning til strpl. § 385(2) kan ankeinstansen treffe ny avgjørelse, oppheve tingrettens kjennelse eller forkaste anken. Dersom lagmannsretten finner at

---

¹⁷³ Drammen tingretts kjennelse av 8. desember 2010, sak nr. 10- 194122ENE-DRAM

¹⁷⁴ Andenæs (2009) s. 304

saksbehandlingsfeil foreligger, for eksempel manglende begrunnelse, uten at dette er påberopt, kan retten oppheve kjennelsen “såfremt den antar at feilen kan ha innvirket på avgjørelsens innhold (...)”, jf. strpl. § 385(3) annet punktum. Det vil derfor ikke være av avgjørende betydning for eksemplene i avhandlingen at ingen av tingrettens kjennelser er anket på grunn av manglende begrunnelse.

En av de i alt fem sakene fra Drammen ble anket til Borgarting lagmannsrett.¹⁷⁵

Vedkommende var siktet for voldtekt, og påtalemyndigheten hadde begjært varetektsfengsling med brev og besøksforbud i fire uker, samt to uker i fullstendig isolasjon. Dommerne delte seg i et flertall på to mot en i vurderingen om “skjellig grunn til mistanke”. Flertallet kom videre til at det var tilstrekkelig bevisforspillelsesfare.¹⁷⁶ Flertallet påpeker videre at til tross for at siktelsen gjelder et alvorlig straffbart forhold, “er det i denne saken ikke tilstrekkelig til å benytte et slikt tvangsmiddel”¹⁷⁷ som fullstendig isolasjon. Det kan synes som at lagmannsretten her antyder at andre alvorlige forhold alene kan ha begrunnet isolasjon. Sakens alvorlighetsgrad kan ikke i seg selv være tilstrekkelig begrunnelse, som redegjort for ovenfor. I denne saken mente flertallet imidlertid at det vil være et uforholdsmessig inngrep å holde den siktede ytterligere isolert, særlig sett hen til at de andre siktede i saken sitter i andre fengsler med brev og besøksforbud, og at det dermed vil være begrenset mulighet til å komme i kontakt med disse. Lagmannsretten opphever tingrettens kjennelse hva angår fullstendig isolasjon.

Av de i alt seks sakene fra Halden tingrett ble én kjennelse anket.¹⁷⁸ Ved Halden tingretts kjennelse av 6. desember 2010 ble siktede ilagt fullstendig isolasjon i to uker.

---

¹⁷⁵ Borgarting lagmannsretts kjennelse av 20. desember 2010, sak nr. 10- 199725SAK-BORG/04

¹⁷⁶ Flertallet har imidlertid lagt gal lovanvendelse til grunn, idet bevisforspillelsen også dreier seg om endring av sin egen forklaring: “Slik flertallet ser det, er det nærliggende og konkret fare for at siktede vil forspille bevis ved å samordne *sin forklaring med de medsiktedes forklaring* eller ved påvirke deres forklaringer, dersom hun løslates.” (min kursivering), kjennelsens s. 2

¹⁷⁷ Borgarting lagmannsretts kjennelse av 20. desember 2010, sak nr. 10- 199725SAK-BORG/04, kjennelsens s. 3.

¹⁷⁸ Halden tingretts kjennelse av 6. desember 2010, Borgarting lagmannsretts kjennelse av 17. desember 2010, sak nr. 10-199258SAK-BORG/04

Lagmannsretten viser til tingrettens begrunnelse for strpl. § 171 nr. 2. I lagmannsrettens vurdering av isolasjon uttales følgende: “Videre anser lagmannsretten det nødvendig med to ukers fullstendig isolasjon, jf. straffeprosessloven § 186a. Lagmannsretten viser her til tingrettens kjennelse som er dekkende for lagmannsrettens syn.” Til tross for ankeinstansens plikt til overprøving og ny vurdering av saken, kommer dette dårlig frem i kjennelsen. Det samme er tilfelle i Borgarting lagmannsretts kjennelse av 20. januar 2011, hvor lagmannsretten uttaler følgende: “Bevisforspillelsesfaren gjør det nødvendig at siktede undergis brev- og besøksforbud og fullstendig isolasjon i varetektsperioden på en uke.”¹⁷⁹

I ankene over kjennelser fra Oslo tingrett blir alle kjennelsene om isolasjon opprettholdt i ankeinstansen. Begrunnelsene er i mange tilfeller veldig like som i tingretten, med stor vekt på etterforskningshensyn og sakens alvorlighetsgrad.¹⁸⁰ Nedenfor følger ett eksempel av begrunnelser som går igjen i lagmannsrettens vurderinger om fullstendig isolasjon.

“Videre er lagmannsretten enig med tingretten i at det en reell mulighet for at siktede vil forspille bevis dersom han ikke blir utelukket fra fellesskap i de to første ukene av fengslingsperioden, og at det er overveiende sannsynlig at han vil benytte denne muligheten i forhold til medsiktede eller vitner, jf. strpl. § 186a. Det vises for øvrig til bemerkningene ovenfor angående sakens alvor og styrken av bevisforspillelsesfaren”¹⁸¹

---

¹⁷⁹ Borgarting lagmannsretts kjennelse av 20. januar 2011 sak nr. 11-008502SAK-BORG/04. Kjennelsen gjelder anke over Halden tingretts kjennelse fra 12. januar 2011. Kjennelsen var ikke blant det oversendte materiale fra Halden tingrett.

¹⁸⁰ Se eks. Borgarting lagmannsretts kjennelse av 25. november 2010 i sak nr. 10- 184299SAK-BORG/04; Borgarting lagmannsretts kjennelse av 16. desember 2010, sak. 10-196694SAK-BORG/04; Borgarting lagmannsretts kjennelse av 16. desember 2010, sak nr. 10-197154SAK-BORG/04; Borgarting lagmannsretts kjennelse av 22. desember 2010, sak nr. 10- 200095SAK-BORG/BORG

¹⁸¹ Borgarting lagmannsrettskjennelse av 25. november 2010, sak nr. 10- 184299SAK-BORG/04

5 Rettstilstanden de lege ferenda

5.1 Er straffeprosesslovens regler om begrunnelse for fullstendig isolasjon tilfredsstillende?

Som påvist over er det til en viss grad uavklart i rettspraksis hvor konkret begrunnelsen for bevisforspillelsesfare og fullstendig isolasjon skal være. Som vi har sett er de undersøkte kjennelsene gjennomgående dårlig begrunnet. Når så disse prosessreglene i liten grad overholdes i praksis, er det naturlig å spørre seg hva som er grunnen til dette. Er straffeprosesslovens regler om begrunnelse for fullstendig isolasjon tilfredsstillende?

For det første er det påfallende at strpl. § 186a ikke har et *eget* begrunnelseskrav. Når lovgiver først bestemte at varetektsfengsling i fullstendig isolasjon skulle settes i en egen bestemmelse, burde det vært inntatt en egen setning eller ledd om begrunnelsen. På grunn av inngrepets karakter burde det vært angitt spesifikt i loven hva som skal vurderes i fengslingskjennelsen, på samme måte som i strpl. § 184(2) annet punktum. I forarbeidene understreker departementet at “fullstendig isolasjon må anses for å være et inngrep av langt større intensitet enn delvis isolasjon. Derfor bør det ikke stilles de samme strenge vilkårene for delvis isolasjon som for fullstendig isolasjon”.¹⁸² Loven inneholder ulike vilkår for de to isolasjonstypene, men spesifiserer ikke disse forskjellene i begrunnelseskravet i strpl. § 186(3). Det fører til en uklar rettstilstand.

For det andre er det uheldig at lovgiver har valgt å bruke samme formulering “nærliggende bevisforspillelsesfare” som i strpl. § 171 nr. 2 som vilkår for fullstendig isolasjon. Departementet uttaler i forarbeidene at løsningen “gir best sammenheng i systemet”.¹⁸³ Konsekvensen av dette blir imidlertid at domstolen, hvis retten drøfter

---

¹⁸² Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 46

¹⁸³ Ibid, s. 47

vilkårene på nytt, foretar den samme drøftelsen to ganger. Vilrårene for fullstendig isolasjon kunne med hell ha vært omformulert, for å hindre at retten kun henviser til tidligere drøftelse eller foretar den samme vurdering på nytt.

Mangel på spesifikke krav til begrunnelsen kunne vært avhjulpet gjennom forholdsmessighetsvurderingen i medhold av strpl. § 170a. Etter gjennomgangen av tingrettens kjennelser viser det seg at dette heller ikke blir gjort. Stort sett nevner retten med en setning at inngrepet ikke vil være uforholdsmessig. Det blir ikke tatt særlige hensyn til inngrepets karakter, i hvert fall ikke eksplisitt.

Det kan tenkes at disse momentene kan være bakgrunnen for usikkerhet rundt begrunnelseskravet og følgende abstrakte kjennelser. På den annen side kan det spørres om lovens nåværende regler er uforholdsmessig strenge og at dette er grunnen til at kravene ikke oppfylles i praksis. Varetektsfengsling er ofte omtalt som et "nødvendig onde" for å oppnå effektiv etterforskning og oppklaring av straffbare forhold. Det fremgår av Arbeidsgruppens forslag i forarbeidene til bestemmelsen at "jo mer alvorlig kriminalitet det dreier seg om, jo tyngre veier hensynet til etterforskningen".¹⁸⁴ Dette tatt i betraktning, ser man av høyesteretts praksis at dette ikke følges konsekvent, og at sakens alvorlighetsgrad ikke automatisk kan legges til grunn for isolasjon.

Det er forbausende at hensynet til oppklaring av kriminalitet skal veie så tungt i norsk og skandinavisk strafferettspleie, når man i andre land oppklarer saker uten å bruke dette tvangsmiddelet. Siden isolasjonsbruk med hensyn til etterforskning er norsk tradisjon og praksis, har det vist seg å være vanskelig å endre på dette.¹⁸⁵ Til tross for skarp kritikk fra internasjonale kontrollorganer ble isolasjon opprettholdt gjennom to lovendringer, men vilrårene og bruken har blitt betydelig skjerpet.

---

¹⁸⁴ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 42

¹⁸⁵ Smith (2005) s. 67

5.2 Lite tilfredsstillende praksis?

Som vist i kapittel 4 foreligger det et problem med konkretisering av bevisforspillelsen ved isolasjon. Det gjelder både bevisforspillelsen i seg selv, og forspillelsesfaren sett i lys av at siktede blir fengslet. Det følger av Riksadvokatens rundskriv nr. 4/2006 at restriksjoner skal særskilt begrunnes,¹⁸⁶ noe som ifølge Bakke og Myhrers undersøkelse i liten grad skjer i praksis.¹⁸⁷ Dersom dårlige begrunnede fengslingsbegjæringer er et generelt problem, kan det være mye av forklaringen for at rettens begrunnelser er så abstrakte. Domstolene vil ha liten foranledning til å vite mer enn det påtalemyndigheten opplyser om. Som vi har sett kan konsekvensen av dette være at retten forutsetter at påtalemyndigheten har gode grunner for fengslingsbegjæringene, og den ilegger dermed isolasjon.

Det kan da spørres om man må kreve mer av fengslingsbegjæringene for å nå målet om konkrete begrunnelser. Dersom det stilles strengere krav til fengslingsbegjæringene eller at de nåværende retningslinjene følges opp, kan det føre til færre isolasjonstilfeller. Nettopp fordi påtalemyndigheten da ikke vil ha tilstrekkelig holdepunkter for å *begjære* isolasjon, som igjen vil føre til færre ileggelser.

Det er heller ikke sikkert at begrunnelsene for isolasjon er helt abstrakte, men at vurderingene ikke kommer ned på papiret. Det kan være fordi dommeren foretar en helhetsvurdering av saken basert på fengslingsbegjæringen, sakens art og den siktede for øvrig. I Bakke og Myhrers undersøkelse antyder forfatterne til slutt at påtalemyndigheten ofte kan vite noe om muligheten for bevisforspillelse, men at påtalemyndigheten ikke ønsker å avsløre sin etterforskning for siktede.¹⁸⁸ Hvis dette er tilfelle, kan problemet avhjelpes på andre måter, eventuelt gjennom klausulering av navn eller deler av begjæringen overfor siktede. Hensynet til forutberegnelighet, overprøving og kontradiksjon taler for at disse opplysningene bør fremgå av fengslingsbegjæringen.

---

¹⁸⁶ Riksadvokatens rundskriv nr 4/2006 punkt 6.4

¹⁸⁷ Bakke/Myhrer (2009) s. 35

¹⁸⁸ Ibid, s. 30

Hensynet til etterforskningen bør ikke gå på bekostning av påtalemyndighetenes plikt til å særskilt begrunne isolasjonsbegjæringer.

5.3 Hva bør endres – lov eller praksis?

5.3.1 Ny lovendring?

Justisdepartementet gikk i 2001 inn for å endre straffeprosessloven etter dansk mønster,¹⁸⁹ og mente at reglene på denne måten ville føre til at anbefalingene fra internasjonale kontrollorganer ble fulgt opp. Reglene i strpl. er relativt nye sett i sammenheng med andre lover, men bestemmelsene er likevel snart ti år gamle. Det er kanskje på tide med en gjennomgang av om disse reglene er tilfredsstillende, slik de har gjort i Danmark.

5.3.1.1 Danske erfaringer

Det danske Retsplejeutvalget foretok i 2006 en undersøkelse av lovens virkninger i forbindelse med lovendring.¹⁹⁰ Siden slike undersøkelser ikke er foretatt vedrørende den norske straffeprosessloven, vil det være fruktbart å se til de danske erfaringene når man ser på hvordan den norske situasjonen kan bedres. Til tross for at Danmark ikke nødvendigvis har samme etterforskningsmetoder og systemer som i Norge, kan disse opplysningene brukes som eksempler.

De danske varetektsreglene er generelt strengere enn de som følger av straffeprosessloven. Først og fremst er “kriminalitetskravet” høyere enn i Norge, jf. retsplejelov § 762.¹⁹¹ Det kreves at den straffbare handling kan føre til en straff av fengsel i ett år og seks måneder, mens man i Norge kun krever seks måneders fengsel, jf. strpl. § 171(1). Bakgrunnen for isolasjon må, i likhet med de norske reglene, være fengsling på grunn av bevisforspillelsesfare og at andre mindre inngripende tiltak ikke vil være

---

¹⁸⁹ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 46

¹⁹⁰ *Betenkning om varetektsfengsling i isolation efter 2000-loven*, utarbeidet av Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg (Betenkning nr. 1469)

¹⁹¹ Den danske Retsplejelov §§ 770 – 770 e er vedlagt som vedlegg 2

tilstrekkelig, jf. § 770a stk.1, § 762 stk. 1, nr. 3. Videre har den danske loven en egen forholdsmessighetsvilkår for isolasjon,¹⁹² samt et eget begrunnelseskrav.¹⁹³

Den danske bestemmelsen om begrunnelseskravet for isolasjonsfengsling lyder som følger:

“§ 770 d. Rettens afgørelse om isolation træffes ved særskilt kendelse herom. Træffer retten afgørelse om isolation, skal retten i kendelsen anføre

- 1) den konkrete vanskeliggørelse, der foreligger risiko for i sagen,
- 2) grundlaget i den konkrete sags oplysninger for at antage, at den i nr. 1 nævnte risiko foreligger, og
- 3) de konkrete omstændigheder, hvorpå det i øvrigt støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c for isolation eller fortsat isolation er opfyldt.

Stk. 2. Ved rettens afgørelse om isolation finder reglerne i § 764, stk. 2-4, § 766, § 767, stk. 1, og §§ 768-769 i øvrigt tilsvarende anvendelse. Ved iværksættelse af isolation må den første frist for indgrebs længde dog ikke overstige 2 uger. Hvis arrestanten er under 18 år, kan fristen for isolation højst forlænges med 2 uger ad gangen.

Stk. 3. Politiets anmodning om fortsat isolation skal fremsættes skriftligt over for retten. Anmodningen skal være begrundet. Inden politiet fremsætter anmodning om forlængelse ud over 8 uger, jf. § 770 c, stk. 3, eller ud over 4 uger, hvis arrestanten er under 18 år, jf. § 770 c, stk. 5, skal Rigsadvokatens godkendelse indhentes. Hvis Rigsadvokatens godkendelse ikke foreligger, kan forlængelse af isolation ikke ske.”¹⁹⁴

Det danske begrunnelseskravet krever at isolasjon besluttes i en særskilt kjennelse, og konkretiserer hva som skal nevnes og vurderes. Mangelfull begrunnelse kan riktignok ikke oppheve kjennelse om isolasjon.¹⁹⁵ Som vi så overfor skjer dette i Norge.

I forbindelse med den danske lovendringen ble både praksis og virkningen av reglene undersøkt. De fleste offentlig instanser, politi og domstol mente at retten tilfredsstilte

---

¹⁹² Retsplejelov § 770b

¹⁹³ Retsplejelov § 770d

¹⁹⁴ Retsplejelov § 770d, slik den lyder etter siste lovendring i 2010. Innskjerpning av reglene om isolasjon ble vedtatt ved ”Lov nr. 428 af 31. maj 2000”

¹⁹⁵ Højesterets kjennelse av 7. mars 2005 (sag 227/2004)

kravene til begrunnelse.¹⁹⁶ Det danske Advokatrådet mente på sin side at kravene kun ble delvis oppfylt.¹⁹⁷ Foreningen mente at det sjelden ble vurdert om en mindre inngripende reaksjon hadde vært tilstrekkelig. Om strengere og klarere regler er grunnen til at begrunnelseskravet stort sett blir oppfylt vites ikke. De danske erfaringene viser at antallet isolasjonsfengslinger falt i årene etter at de strenge kravene til begrunnelse kom, men antallet økte igjen i 2003-2004.¹⁹⁸ Det er usikkert hva dette skyldes, men det kan være fordi det var flere alvorlige straffesaker i 2004 enn årene før.¹⁹⁹

De norske bestemmelsene om isolasjon er nokså like de danske, siden de er bygd opp over samme lest, men likevel betydelig vagere. De tolkninger man kan lese ut av norske forarbeider, står rett ut i den danske loven, noe som gir klarhet vedrørende kravene til begrunnelse. En ny gjennomgang av isolasjonsinstituttet, slik man har gjort i Danmark, kunne kartlagt hva som er fulgt opp siden lovendringen, og hvordan dette kan bedres. En liknende begrunnelsesbestemmelse som i den danske loven, kunne ha avklart usikkerheten rundt den norske rettstilstanden.

5.3.2 Endring av praksis

5.3.2.1 Behov for isolasjon?

Fullstendig isolasjon skal kun tas i bruk når andre mindre inngripende tiltak ikke anses tilstrekkelig. Kriminalomsorgens årsstatistikk for 2003-2009 viser at i kun 16 % av isolasjonstilfellene gjaldt delvis isolasjon.²⁰⁰ Dette til tross for at formålet for lovendringen i 2002 var å begrense bruken av isolasjon.²⁰¹ Loven fokuserer på faren ved ikke å isolere, framfor å se på behovet og effekten av isolasjon.²⁰² Det er ikke foretatt

---

¹⁹⁶Betenkning nr. 1469, s. 80

¹⁹⁷ Ibid, s. 81

¹⁹⁸ Ibid, s. 51-52

¹⁹⁹ Ibid, s. 53

²⁰⁰ Et gjennomsnitt utledet av Kriminalomsorgens årsstatistikk for 2003-2009

²⁰¹ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 135

²⁰² Horn (2011) s. 54

undersøkelser om oppklaringsprosenten i saker der isolasjon er brukt, men det er undersøkt at den kommunikasjon som man kan foreta i fengslene faktisk ikke er effektive.²⁰³

I den danske betenkningen om reglene ble høringsinstansene spurt om *behovet* for isolasjon.²⁰⁴ Anklagemyndigheden mente at dette fortsatt var nødvendig. Men ingen av organene angir konkrete eksempler der bevisforspillelse har skjedd når man *ikke* har ilagt isolasjon, eller at etterforskning har blitt vanskeligere siden reglene ble skjerpet i 2000-loven. Retsplejeutvalget mener at dette er påfallende.²⁰⁵ Utvalget påpeker videre at isolasjonsbruk ikke er så effektivt som man har trodd, fordi isolasjonsfangene kan kommunisere gjennom bruk av ulovlig innsmuglede mobiltelefoner, i korridorene eller under transport.²⁰⁶ Utvalget mener at en eventuell revurdering av reglene må ta dette til etterretning. Dette er en nyttig erfaring i forbindelse med en eventuell gjennomgang av de norske reglene. Det er mye som tyder på at påtalemyndigheten mener at isolasjon er nødvendig, uten at man vet hvor effektivt dette egentlig er. Når så de danske undersøkelsene viser at det ikke har ført til større etterforskningsproblemer etter at lovgivningen ble strammet inn, vil dette etter all sannsynlighet også gjelde her i landet.

Den danske rettpolitiske forening, isolasjonsgruppen, sendte inn forslag om å øke bruken av delvis isolasjon framfor fullstendig isolasjon.²⁰⁷ Forslaget var basert på at de innsatte med delvis isolasjon kan være i fellesskap med innsatte som sitter på brev- og besøksforbud. Foreningen foreslår også at de isolerte ellers sitter på en egen avdeling.

Etter besøk og samtale med fengselsbetjenter ved Oslo fengsel²⁰⁸ fremsto det ikke som praktisk vanskelig å gjennomføre delvis isolasjon, slik man kan få inntrykk av ved å lese

---

²⁰³ se Smith (2005) s. 67

²⁰⁴ Betenkning nr. 1469 s. 90

²⁰⁵ Ibid, s. 90

²⁰⁶ Ibid, s. 91

²⁰⁷ Ibid, s. 95

²⁰⁸ Besøk og omvisning i Oslo fengsel den 15. mars 2011

fengslingskjennelser. Det er naturligvis ressurskrevende for politi og påtalemyndighet å avgrense hvem den innsatte kan ha kontakt med, men en fast praksis på dette vil kunne avhjelpe problemet.

Dersom et vilkår om *behov* hadde kommet inn i loven, kunne det i stor grad ha påvirket rettens avgjørelser til å vurdere de faktiske mulighetene for bevisforspillelse, og behovet og effektiviteten av isolasjonsbruk. Man kan tenke seg at det alltid vil foreligge en viss fare for bevisforspillelse i straffesaker. Det betyr likevel ikke at man skal reagere på enhver fare.²⁰⁹ Varetektsfengsling vil i mange tilfeller være reaksjon nok. Det må her igjen understrekes at isolasjonsfengsling ikke skjer i de fleste europeiske land. Ved en lovendring som skjerper begrunnelseskravene, vil en endring av praksis på dette området bli lettere.

CPT skal til Norge igjen i løpet av 2011,²¹⁰ og det vil bli interessant å se hvordan de norske reglene og den norske praksisen blir vurdert.

---

²⁰⁹ Horn (2011) s. 53

²¹⁰ Pressemelding fra CPT 9. desember 2010

6 Kilder

6.1 Lover og konvensjoner

1902- Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) av 22 mai 1902 nr. 10

1981- Lov av 22. mai 1981 nr 25 om rettergangsmåten i straffesaker
(Straffeprosessloven)

2001- Lov av 02. 03. 2001 nr. 7 om endringer i straffeloven og straffeprosessloven
(bruken av varetektsfengsling m.v.).

2002- Lov av 28. 06. 2002 nr. 55, i kraft 01.10. 2002 om endringer i straffeprosessloven
mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.).

EMK- Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. november 1950, gjort til
norsk lov ved Menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30

SP- FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 16. desember 1966, gjort til
norsk lov ved Menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30

Retsplejeloven, Lovbekendtgørelse nr. 428 av 31. mai 2000 om ændring af
retsplejeloven og straffeloven. Retsplejelov [Danmark]

6.2 Forarbeider

1980- NOU 1980: 28 – Varetektsfengsling

1984 - Ot.prp. nr. 53 (1983-1984) Om lov om ikraftsetting og endring av den nye
straffeprosessloven m.m

1999- Ot.prp. nr. 64 (1998-1999). Om lov om endringer i straffeprosessloven og
straffeloven m v (etterforskningsmetoder m v)

2000- Ot.prp. nr. 81(1999-2000) Lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven
(Bruken av varetektsfengsling mv.)

2002- Ot.ptp. nr. 66(2001-2002). Om lov om endringer straffeprosessloven mv.
(Hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.)

2002- Innst. O. nr. 68 (2001-2002) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaks-behandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.)

6.3 Rettspraksis

6.3.1 Oslo tingrett

Oslo tingretts kjennelse av 19. november 2010, Sak nr. 10-184075ENE-OTIR (1)

Oslo tingretts kjennelse av 19. november 2010, Sak nr. 10-184075ENE-OTIR (3)

Oslo tingretts kjennelse av 19.november 2010, Sak nr. 10-183238ENE-OTIR (1-3)

Oslo tingretts kjennelse av 22. november 2010, Sak nr. 10-184890ENE-OTIR

Oslo tingretts kjennelse av 26. november 2010, Sak nr. 10-188425ENE-OTIR

Oslo tingretts kjennelse av 29. november 2010, Sak. nr 10-189098ENE-OTIR

Oslo tingretts kjennelse av 1. desember 2010, sak nr. 10- 190904ENE-OTIR

Oslo tingretts kjennelse av 10. desember 2010, Sak nr. 10-195846ENE-OTIR(1)

Oslo tingretts kjennelse av 10. desember 2010, Sak nr. 10-195846ENE-OTIR(3)

Oslo tingretts kjennelse av 17. desember 2010, Sak nr. 10-200495ENE-OTIR

Oslo tingretts kjennelse av 30. desember 2010, Sak nr. 10-206183ENE-OTIR

Oslo tingretts kjennelse av 3. januar 2011, Sak nr. 10-206211ENE-OTIR (1-4)

Oslo tingretts kjennelse av 7. januar 2011, Sak nr.11-003592ENE-OTIR

Oslo tingretts kjennelse av 11. januar 2011, Sak nr. 11-005294ENE-OTIR

Oslo tingretts kjennelse av 13. januar 2011, sak nr. 11-006867ENE-OTIR

Oslo tingretts kjennelse av 15. januar 2010, Sak nr. 11-008217ENE-OTIR(1)

Oslo tingretts kjennelse av 15. januar 2011, sak nr. 11-008217ENE-OTIR(2)

Oslo tingretts kjennelse av 25. januar 2010, Sak nr. 11-013841ENE-OTIR

Oslo tingretts kjennelse av 28. januar 2010, Sak nr. 11-016281ENE-OTIR

6.3.2 Halden tingrett

Halden tingretts kjennelse av 15. november 2010, Sak nr. 10-180636ENE-HALD

Halden tingretts kjennelse av 11. november 2010, Sak nr. 10-180400ENE- HALD

Halden tingretts kjennelse av 6. desember 2010, Sak nr. 10- 192756ENE-HALD

6.3.3 Drammen tingrett

Drammen tingretts kjennelse av 7. desember 2010, Sak nr. 10- 193821ENE-DRAM

Drammen tingretts kjennelse av 8. desember 2010, Sak nr. 10- 194122ENE-DRAM

6.3.4 Borgarting lagmannsrett

Borgarting lagmannsrett kjennelse av 25. november 2010, sak nr. 10-186052SAK-BORG/04

Borgarting lagmannsretts kjennelse av 25. november 2010 i sak nr. 10- 184299SAK-BORG/04

Borgarting lagmannsretts kjennelse av 16. desember 2010, sak nr. 10- 197154SAK-BORG/04

Borgarting lagmannsretts kjennelse av 16. desember 2010, sak nr. 10- 196694SAK-BORG/04

Borgarting lagmannsretts kjennelse av 17. desember 2010, sak nr. 10-199258SAK-BORG/04

Borgarting lagmannsretts kjennelse av 20. desember 2010, sak nr. 10- 199725SAK-BORG/04

Borgarting lagmannsretts kjennelse av 22. desember 2010, sak nr. 10- 200095SAK-BORG/BORG

Borgarting lagmannsretts kjennelse av 20. januar 2011, sak nr. 11-008502SAK-BORG/04

6.3.5 Høyesterettsavgjørelser

Rt. 1990 s. 1197

Rt. 1993 s. 128

Rt. 1993 s. 1302
Rt. 1995 s. 729
Rt. 1996 s. 1089
Rt. 1997 s. 87
Rt. 1997 s. 246
Rt. 1997 s. 1902
Rt. 1998 s. 1292
Rt. 1999 s. 498
Rt. 1999 s. 1027
Rt. 1999 s. 2020
Rt. 2000 s. 343
Rt. 2001 s. 280
Rt. 2001 s. 1431
Rt. 2002 s. 1400
Rt. 2002 s. 1375
Rt. 2003 s. 48
Rt. 2003 s. 50
Rt. 2003 s. 656
Rt. 2003 s. 1296
Rt. 2004 s. 457
Rt. 2004 s. 1629
Rt. 2004 s. 1988
Rt. 2005 s. 140
Rt. 2005 s. 1226
Rt. 2005 s. 1242
Rt. 2005 s. 2005
Rt. 2006 s. 233
Rt. 2006 s. 441
Rt. 2006 s. 1726
Rt. 2008 s. 109
Rt. 2008 s. 111
Rt. 2008 s. 279
Rt. 2008 s. 387
Rt. 2008 s. 1030
Rt. 2008 s. 1783
Rt. 2008 s. 1764
Rt. 2009 s. 339
Rt. 2009 s. 510
Rt. 2009 s. 750
Rt. 2009 s. 773
Rt. 2009 s. 1193
Rt. 2009 s. 1526
Rt. 2009 s. 1613
Rt. 2009 s. 1694
HR- 2009- 871-U
Rt. 2010 s. 989

Rt. 2010 s. 502
Rt. 2010 s. 865
Rt. 2010 s. 989
Rt. 2010 s 1269
HR-2011-281-U

6.3.6 Dommer fra den Europeiske menneskerettighetsdomstol

- *Wemhoff v. Germany*, 27.06.1968, Appl. No. 2122/64
- *Kröcher og Möller v. Sveits*, 09.07.1981, Appl. No. 8463/78
- *Labita v. Italy*, 06.04.2000, Appl. No. 26772/95
- *Bollan v. Storbritannia*, 04.05.2000, Appl. No 42117/98
- *Kudla v. Poland*, 26. 10. 2000, Appl. No 3210/96
- *Krzysztofiak v. Poland*, Final 20. 70. 2010, Appl. No. 381018/07

Alle dommene er hentet fra den Europeiske menneskerettighetsdomstolens søkeportal:
Hudoc.

6.4 Riksadvokatens rundskriv

Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2002
Riksadvokatens rundskriv nr. 4/2006
Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2010
Riksadvokatens rundskriv nr. 2 /2010

6.5 Rapporter og undersøkelser

1997- *Report to the Norwegian Government on the visit to Norway carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 17 to 21 march 1997*, av 4. juli 1997

1998- *Concluding observations of the Committee against Torture: Norway. 05/27/1998*,
FNs torturkomité's rapport av 27. mai 1998

2000- *Report to the Norwegian Government on the visit to Norway carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 13 to 23 September 1999, av 9. oktober 2000*

2003- Riksadvokatens publikasjoner nr. 1/2003, *Restriksjoner ved varetekt- Undersøkelse av praksis i første halvår 2002, september 2003*

2005- *Report to the Norwegian Government on the visit to Norway carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 3 to 10 October 2005, av 16. 12. 2005*

2008- *2008 General assembly report – A/63/175, ‘Interim report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman, or degrading treatment or punishment, av 28. juli 2008*

2009- Bakke og Myhrer, *Begjæring om varetekt med restriksjoner- en undersøkelse av praksis, PHS-skriftserie, nr. 3 2009*

6.6 Danske kjennelser

Høyesterets kjennelse av 7. mars 2005 (sag 227/2004)

6.7 Danske forarbeider

Betenkning nr. 1469- Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg, *Betenkning om varetektsfengsling i isolation efter 2000-loven*, Betenkning nr. 1469, København 2006

6.8 Juridisk litteratur

- Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess*. 4. utg. Universitetsforlaget, 2009

- Bjerke, Hans Kristian og Erik Keiserud *Straffeprosessloven- kommentarutgave*, bind 1. 3. utg. Universitetsforlaget, Oslo 2001

- Brosveet, Anders *Nye regler om isolasjon ved varetektsfengsling - mer enn bare flytting av kompetanse*. I: Tidsskrift for strafferett Årg (3) nr. 1/2003, 71-82
- Eckhoff, Torstein og Eivind Smith *Forvaltningsrett*, 8. utg. Universitetsforlaget, Oslo 2006
- Evans, Malcom D. og Rod Morgan *Preventing torture*, 1. utg., Clarendon Press, Oxford, 1998
- Horn, Thomas, *Varetektsfengsling som risikoøvelse*, Kritisk Juss, nr. 1 2011, s. 49- 61
- Hov, Jo *Rettergang, straffeprosess*, bind 2, 1. utg. Papinian AS, Oslo, 2007
- Hov, Jo *Innføring i prosess*, bind 1, 1. utg. Papinian AS, Oslo, 2010
- Høstmælingen, Njål *Internasjonale menneskerettigheter*, 3. opplag, Universitetsforlaget, Oslo, 2006
- White, Robin og Clare Overy, Jacobs and White, *The European Convention on Human Rights*, 4 utg. Oxford University Press, New York 2006
- Jebens, Sverre Erik, *Menneskerettigheter i straffeprosessen* 1. utg. Oslo, 2004.
- Langbach, Tor, *Straffesaksbehandling i tingrettene*, 1. utg., Gyldendals Norsk Forlag, Oslo, 2007
- Smith, Peter Scharff, *Varetæktfængsling i isolasjon– en besynderlig Skandinavisk tradition?*, Social Kritikk nr. 99, juni 2005, s. 57- 68
- Smith, Peter Scharff, *Solitary Confinement– History, Parctice, and Human Rights Standards*, Prision Jounal, nr 181, januar 2009, s. 3-11
- Strandbakken, Asbjørn, *Uskyldspresumsjonen*, 1. Utg., Fagbokforlaget, Bergen, 2003
- Øyen, Ørnulf, *Varetektsfengsling med fare for bevisforspillelse*, Jussens Venner 2010, nr 4, s 219-254
- Aall, Jørgen *Rettsstat og menneskerettigheter*, 2. Opplag, Fagbokforlaget, Bergen, 2004

6.9 Nettdokument

- CPT. *States to be visited by the Council of Europe anti-torture Committee in 2011*, Press Release, Publisert på: <http://www.cpt.coe.int/en/visits/2010-12-09-eng.htm> [Besøkt 25.01. 2011]

- Kriminalomsorgen. *Kriminalomsorgens årsstatistikk*, 2003-2009, publisert på:
<http://www.kriminalomsorgen.no/index.php?cat=78464> [Besøkt 24.01.2011 og
20.04.2011]

6.10 Samtaler/møter

Besøk og omvisning med Daria Dyresen på avdeling B i Oslo fengsel, 15. mars 2011.

7 Vedlegg 1

OSLO TINGRETT

Ingen begrensninger i adgangen til offentlig gjengivelse

-----RETTSBOK-----

Den 3. januar 2011 kl. 0830 ble rett holdt i Oslo tingrett.

Saksnr.: 10-206211ENE-OTIR/07

Dommer: Tingrettsdommer Dagfinn Grønvik

Protokollfører: Nina Bøe Langvik

Saken gjelder: Begjæring om forlengelse av isolasjon

Den offentlige påtalemyndighet
mot

██

KJENNELSE

Ved Oslo tingretts kjennelse av 19.11.2010 ble ██████████ i medhold av straffeprosessloven § 171 nr. 2 varetektsfengslet til 17.12.2010 med fullstendig isolasjon til og med 03.12.2010 siktet for overtredelse av straffeloven § 162 første ledd jf. tredje ledd første punktum. Isolasjon og fengsling er senere forlenget sist ved rettens kjennelse av 17.12.2010. Politiet har nå bedt om rettens kjennelse for fortsatt isolasjon frem til og med 14.01.2011.

Retten finner at siktede med skjellig grunn fortsatt kan mistenkes for en straffbar handling som kan medføre høyere straff enn fengsel i seks måneder, nemlig for forbrytelse mot straffeloven § 162 første ledd jf. tredje ledd første punktum, som beskrevet i siktelsen. Retten har ved denne vurderingen lagt særlig vekt på at det i bil ble beslaglagt 12850 g pulverstoff, formentlig amfetamin. Det er gjort ytterligere beslag av formentlig narkotika i saken, men dokumentasjonen på dette er klausulert. Ut i fra rapporter og vitneforklaringer i dokument 02.02., 02.03 og 05.03.03 er det sannsynliggjort at siktede forsettlig har hatt en sentral rolle i innførsel og oppbevaring av narkotikaen.

Retten finner at saken også når det gjelder de spesielle fengslingsvilkårene i

straffeprosessloven § 184, jf. § 185, jf. § 171 første ledd nr. 2 og spørsmålet om brev og besøksforbud står i vesentlig samme stilling som tidligere. Det vises derfor til tidligere fengslingskjennelser, sist rettens kjennelse av 17.12.2010.

Retten finner likeledes at grunnlaget fortsatt isolasjon i medhold straffeprosessloven § 186 a er tilstede. Det er en nærliggende fare for at bevis vil bli forsøkt forspilt dersom han ikke holdes isolert. Av Rt-2010-989 og Rt-2008-111 framgår det at det må være en konkret begrunnelse for hvordan etterforskningen vil bli skadelidende hvis isolasjonen oppheves.

Uten isolasjon vil siktede få mulighet til snakke med andre fengslede som ikke har forbud mot kommunikasjon.

Retten legger til grunn at siktede har en sentral rolle med kjennskap til flere involverte i saken enn de som allerede er pågrepet. Aktor opplyste at politiet ønsker å pågripe navngitte impliserte. Det er fare for at dette blir forspilt uten isolasjon.

Det har vært blitt sendt en rettsanmodning til Litauen som blant annet omfatter ransaking. Dette kan bli forspilt hvis det blir gitt konkret informasjon om dette videre til impliserte i Litauen.

Retten finner videre at det er en nærliggende fare for at tiltalte vil forspille bevis ved å påvirke forklaringen til andre impliserte og vitner. Det vises til at det i saken er forsøkt slik påvirkning mellom noen av de siktede jf. dok 05.03.03 side 3. Siktede har ikke villet forklare seg i saken.

Forsvarer har pekt på at det er flere av de siktede i saken som ikke sitter på isolasjon. Retten kan ikke se at det kan få betydning for vurderingen av siktede som har en sentral rolle og som ikke har avgitt forklaring.

Retten mener at fortsatt isolasjon frem til og med 14.01.2011 ikke er et uforholdsmessig inngrep, og at fortsatt fengsling er tilstrekkelig begrunnet, jf. straffeprosessloven § 170 a. Retten har ved denne vurderingen lagt vekt på det meget alvorlige forholdet og bevisforspillelsesfaren. Retten forutsetter imidlertid at etterforskningen prioriteres slik at bevis søkes sikret og slik at isolasjonene kan opphøre. Det er vesentlig slik at eventuelle skadevirkninger minimeres.

SLUTNING

████████████████████, kan undergis full isolasjon inntil noe annet bestemmes av påtalemyndigheten eller retten, men ikke ut over 14.01.2011.

*****

Siktede var ikke til stede da kjennelsen ble avsagt. Kjennelsen meddeles siktede med opplysning om at kjennelsen kan ankes til lagmannsretten innen to uker etter at kjennelsen ble meddelt, og at anken framsettes overfor tingretten, påtalemyndigheten eller, dersom siktede er fengslet, overfor vedkommende fengselsmyndighet.

Rettsmøtet varte fra kl. 08.30 til kl. 10.00.

Retten hevet

Dagfinn Grønvik

8 Vedlegg 2

Retsplejelov §§ 770- 770d- varetektsfængsling med restriksjoenr

§ 770. En varetægtsarrestant er alene undergivet de indskrænkninger, som er nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens øjemed eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet.

Stk. 2. Varetægtsarrestanter anbringes i varetægtsfængsel (arresthus), så vidt muligt på det sted, hvor straffesagen behandles. Anbringelse uden for varetægtsfængsel kan ske af helbredsmæssige grunde eller i medfør af § 777.

§ 770 a. Retten kan efter anmodning fra politiet bestemme, at en varetægtsarrestant skal udelukkes fra fællesskab med de øvrige indsatte (isolation), hvis

- 1) varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, og
- 2) der er bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

§ 770 b. Isolation må kun iværksættes eller fortsættes, hvis

- 1) formålet hermed ikke kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, herunder ved at anbringe arrestanten i andet arresthus end bestemte andre indsatte eller på anden måde afskære arrestanten fra samvær med sådanne indsatte eller ved at etablere brevkontrol, besøgskontrol eller besøgsforbud,
- 2) indgrebet, herunder den særlige belastning, som indgrebet kan medføre på grund af arrestantens unge alder, fysiske eller psykiske svagelighed eller personlige forhold i øvrigt, ikke står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis arrestanten findes skyldig, og
- 3) efterforskningen fremmes med den særlige hurtighed, som er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation, herunder ved benyttelse af mulighederne for bevissikring efter § 747.

Stk. 2. Hvis arrestanten er under 18 år, må isolation kun iværksættes eller fortsættes, hvis der i øvrigt foreligger helt særlige omstændigheder, som gør det påkrævet.

§ 770 c. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 14 dage.

Stk. 2. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller derover, men ikke fængsel i 6 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger.

Stk. 3. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, må isolation ikke finde sted i et

sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger. Retten kan dog undtagelsesvis tillade, at en isolation udstrækkes ud over 8 uger, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret, og lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af fængsel i mindst 2 år.

Stk. 4. Isolation må ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 6 måneder, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens §§ 191 eller 237.

Stk. 5. Hvis arrestanten er under 18 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13.

§ 770 d. Rettens afgørelse om isolation træffes ved særskilt kendelse herom. Træffer retten afgørelse om isolation, skal retten i kendelsen anføre

- 1) den konkrete vanskeliggørelse, der foreligger risiko for i sagen,
- 2) grundlaget i den konkrete sags oplysninger for at antage, at den i nr. 1 nævnte risiko foreligger, og
- 3) de konkrete omstændigheder, hvorpå det i øvrigt støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c for isolation eller fortsat isolation er opfyldt.

Stk. 2. Ved rettens afgørelse om isolation finder reglerne i § 764, stk. 2-4, § 766, § 767, stk. 1, og §§ 768-769 i øvrigt tilsvarende anvendelse. Ved iværksættelse af isolation må den første frist for indgrebets længde dog ikke overstige 2 uger. Hvis arrestanten er under 18 år, kan fristen for isolation højst forlænges med 2 uger ad gangen.

Stk. 3. Politiets anmodning om fortsat isolation skal fremsættes skriftligt over for retten. Anmodningen skal være begrundet. Inden politiet fremsætter anmodning om forlængelse ud over 8 uger, jf. § 770 c, stk. 3, eller ud over 4 uger, hvis arrestanten er under 18 år, jf. § 770 c, stk. 5, skal Rigsadvokatens godkendelse indhentes. Hvis Rigsadvokatens godkendelse ikke foreligger, kan forlængelse af isolation ikke ske.

§ 770 e. Udstrækkes en isolation ud over 8 uger, skal kæremål herom efter anmodning behandles mundtligt. Stadfæstes afgørelsen om isolation, skal senere kæremål om fortsat isolation ligeledes behandles mundtligt efter anmodning, hvis isolationen ved den påkærede kendelse udstrækkes ud over 4 uger fra den seneste mundtlige behandling af kæremål om forlængelse af isolation. I andre tilfælde afgør kæreinstansen, om en anmodning om mundtlig behandling skal imødekommes. Bestemmelsen i § 767, stk. 1, sidste pkt., finder tilsvarende anvendelse.

